КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

Советски Союза Коммунистически парте
Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР
Лакхехьарча Советеи Министрий Советеи орган

(С В Е Т)

Орган Чечено - Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР.

ГАЗЕТА АРАДУЬЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ | 128 (4419). | ШОАТТА, 24 октябрь 1970 шу. | Мах 2 кап.

ОКТЯБРА СИЙНА

«Знаменский» совхозе

Надтеречни района «Знаменский» цIе йолчу совхозо укх шера планах 23500 центнер кемсаш йоккха езаш хиллачу пачхьалкхана пункташка дIаелла 46630 центнер. Кемсаш кхерашта къаьсттина белгалбоьлла къахьегаш ба № 1 йолча бригада болхлой. Цу бригадехь 25 механизатор ва, хIаьта царна куьйгалдеш Усманова Мария я.

— Ялх шу хьалха со совхозе болх бе йолаеча шаьра арена ца хIанз сха кемсий беш йолча. Ца культура кхеяра, кемсашта гIулакх лаьттадора яна техника вIалла йовзаш яр, — аьлча дуьйц Усманова Марияс. — Цул совгIа цхьаккха сага вацар са бригаде кемсаш кхеяра опыт йолаш а агротехника йовзаш а.

Балха дикагIа ка йоалаш болх бо болхлой хьа а хержаш бригадай вIашагIъеллар Марияс. ТIаккха лоалаха уллача Наурски районерча кемсаш лелаерий опыт Iома а еш шоай балха говзал лакхйир цар. ХIаьта хIанз хIара шера шерлуш йоагIа кемсий бешамаш. Цунга хьежжа лаккхлуш йоагIа Усманова куьйгалдеча бригадерча механизаторий болча опыт. Цу хьакъехь шиъ ваз дIахьовчар деш к цар бригадир а. Дайназан цо хьайта къа. ХIанз цун бригада кемсий бешамаш кхычарел дикагIа я, цига хIанзале хий дилла баьннаб кемсаш лелаераш. Укх шера бригада кемсаш лелераш пачхьалкхенга ехкар 606 тонн кемсаш я, план 480 тонн хиннача метте. ХIанз шоай 120 гектар йолча кемсий беша тIадоагIача шера хьувкъам дика хилийтаре шоай махулла кемсаш йоIаш, царна эша кьадоле гIулакх деш ба бригадера нах. Цар болла йоаххо еш болча совхоза куьйгалхоша кхай тIарча хьуна оасашта юкъе механизаторашта салаIа, хIама даа цIа хьалаьвд.

СУРТАШ ТIА (аьттехьа): бригадир Усманова Мария, аьрдехьареу тIа: бригадера механизатораш кемсаш йоIаш болаш.

С. Хаиева тексти суртащи.

Пхе шера план — ханал хьалха

«Старогрознефть» НПУ транспортни конторе коллективо мукь дIа-юкха кхаьхьара пхе шера план толамца кхоачашьйай.

Контора болхлоша пятилетка шерашка бурувдеттарашта, мехкдаьттахошта, гIишлошъераште лаьрхIа дIа-юкха биха мукь 42 миллион гаргга тонн я. Ер шу мехкдаьталаьа кердача пятилетка чотах цар дIа-юкха хьоргба 80 эзар тонн мукь.

Къаьсттa дика къахьегаш ба транспортни конторе шофераш К. Колющный, С. Тиченко, У. Гуховс, Ю. Мелехин, А. Дахшуковс, кхыбараш. Цар кIира денна задани 130—160 процент кхоачашъю. Шоай къахьегама толамаш водителашна ветаду КПСС XXIV съезда.

А. ТИЩЕНКО.

* * *

ХIанзарчоа пхе шера планах совгIа 400 эзар тонн «кIаьржа доша» декхаяд «Горскнефть» НПУ мехкдаьттахоша.

Къахьегаро оасарна совгIи укх хана хьйхачуя 40 процент лакхьенна мехкдаьтта промыслови управлене. Мехкдаьттаган газаган дIабода мах вохбераx, планар совгIа продукцена реализаци ярх планах аьрхIачул совгIа пачхьалкхенна баь ланда 600 эзар сом да. Уж толамаш доаздеча хьинера къахьийгад мастер Быков Степан керта латтача бригадерча мехкдаьтта доаздераша, юк. Иванова, Аблизина, кхычер.

М. ГОЛЬДЕНБЕРГ.

* * *

КПСС XXIV съезда сийна къахьегама вахто хьаттача «Чечингстройтранс» объединене коллективо укх деношка кхоачашьйир мукь дIа-юкха кхаьхьара пхе шера план. Укх юбилейни хана пхе шере задание совгIа республикерча гIишлошъерашта аьрзIа цо дIахьоргба миллион гаргга тонн мукь.

Къахьегама оасарца дикка лакх а яц, пачхьалкхенна эзарашта сомаш пайда баьб. ХIаьта укх шера объединена болхлошка кхедаь бендий 300 тонн я.

Объединене предприятешта юкъе хьалха латт Беззубов Анатолий керта латтача № 1 йолча гаража коллектив. Коммунистически къахьегама цIи лелаеча гаража болхлоша кердача пятилетка чотах къахьега бутт бизаб. Цига тIехдика болх бу водителаша юк. Федосова, Петрова, Рындина, Юрьевича, Ахмадова, кхычар.

Д. МИХАЙЛОВ.

«ЗОНД-8»—СИГАЛА

ТАСС ХОАМ

Космически арена тохкамаш дера программага хьежжа 1970 шера 20 октябре Советски Союзе Беттагахьа сигальехийтай «Зонд-8» яха автоматически станци.

Автоматически станцин сигала хьоча наькъа лаьрхIача траекторе тIа яьккхай Лаьттан искусственни спутника промежуточни орбита тIара. Сигальяхийтара малаш хьоча наькъагIа Бетта гонахьенашкех физически тохкамаш делаш гаьнаагIа далалача гаIл-тайпара моттигашкара Бетта тIехен Лаьттан. Бетта суртеш доахийташ станцие тIара эргаьна гоагь системаш, агрегаташ, космически аппаратий конструкцеш шаьрделга.

Наькъа программагIа «Зонд-8» яхача станце 20 октябре Бетта гонахьа гобоаккхаргба, цул тIехьагIа Лаьттантахьа хьоча наькъа траекторе тIа ярга. 27 октябре Лаьттан тIа юха кхоачаргья.

ЛаьрхIачунна гаргга йолча траекторегIа йода «Зонд-8» яха автоматически станци. 21 октябре московски ханах 10 сахьат даьлча «лаьттанна» 118 эзар километр гаьна йолча станци укх тайпара координаташ я йолаш: къилбаседен шорала 27 градуси 5 минути, малхбузен гаьнала 8 градуси 54 минути.

Тешшаме цIоагIа бувжам латтабу «Зонд-8» яхача станцей.

Телеметрически информаце далеех, станце тIара системаша, Iилман аппаратура, агрегаташа боаргамагIа болх бу. Iочуухача информаце обработка ю координационно - вычислительни центро.

Политинформаторий республикански слет

Самарддийнаьь КПСС Нохч - ГIалгIай обкома политически просвещене цIагIа республика политинформаторий слет хилар.

Из хьайийлар КПСС Нохч - ГIалгIай обкома хьалхарча секретара С. С. Априткина.

«КПСС XXIV съезда кийча яр па дувьаленна республике политически информаци яна хьалхади дIахо йолача хана из кхы а тоаэра де дезарехь» яхаш яр КПСС обкома секретара Х. Х. Боиева аь доклад.

Преннех къамаьлаш дир КПСС Ленински районна секретара В. П. Пискунова, КПСС Нажай Юрта райкома секретара А. С. Батаевас, Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча суда председатела М. А. Кузнецова, «Грознефтегаз» яхача нефтегазови управлене № 1 йолча технологически цеха политинформатора Н. А. Гешинас, «Малгобекнефть» НПУ кIоарга бурув деттача конторе политинформаторий куьйгалхочо Х. А. Хамуржиева, «Гипрогрознефть» парторганизаце политинформаторий куьйгалхочо В. М. Курьянина, Грозненски района «Советская Россия» колхоза политинформатора Х. А. Сусуркаевас, Грозненски вагонни депо партийни бюро секретара А. А. Мельникова, «Чечингстройтранс» объединене парторганизаце политинформатора М. М. Безручкова, Сунженски района «Победа» колхоза политинформатора Я. И. Леонова, «Грознефтехимзаводы» объединене начальника Г. Ф. Пальчикова.

Слете къамаьл дир КПСС ЦК пропаганда отдела массово политически сектора заведующе М. А. Морозова.

Республика берригача политинформаторашка дола Кхайкхам тIайнина слета доакъашхошна.

Республика къахьстамхошта коммунистически кхетам луш дукхача шерашка хьинаре къахьийгача политинформатораштa КПСС обкома цIерагIа Сийлен грамоташ елар КПСС обкома хьалхарча секретара С. С. Априткина.

Слета балхах лаьцна отчет газета шолгIачу агIо тIа кепатеха я.

СССР архитекторий пхелагIча съездага

Дезаш накъостий!

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитето СССР Министрий Советон д'айха моаршал яу СССР архитекторий пхелагIча съезде дакъа лоацараш а берригача советски зодчашка а.

Архитекторий съезд хьаьлл белгалдаьннача ленински юбилеи шера, пхе шера плана т'аьхьарча бетташка, Коммунистически парте XXIV-гIа съезд гаргакхаьчача хана, къахьегамаи политически хьинар чIоаггIа айденнача къелашка.

Советски халкъо Коммунистически парте куьгалца цIенна а гаргIоаццача сийлаьх-доккхача Ленина идей ларрагIа толаме кхоачашъю коммунизма материально-технически база хьеха сийлахьйоккхе программа. Хеддаьа лакхну къахьегамаей шахара тьаа, тIа-тIа шерагIен дизаагIен кхоачашду цар дIадаха дукхаи хIамаш.

Укх пятилетка дукха шера ший Даьхе арахьачка хьалъяттаь 100 гаргга керда город, бола бе йолийтам 1500 гаргга йоккха промышленни предприяти. ХьалхагIа дола йолаш къайеагIа г[illegible] юрташи шерраче масштабагIа реконструкци еш тоаеш я. Дукха хьалдеш латт чуйе цIеношки культурно-бытовой гIирсашки. Цу юкъа 44 миллион гIане бае аьнна болча советски нахага керда квартираш кхаьчай а шоаш чуйена моттигий хьалаш тоадаьд.

Цу кхоллаьмий болха тIа тIаьраме дакъа кхоач советски архитекторашка. Укх т'аьхьарча шерашка архитектура-дикагIа йола производенеш — Волгоградера котапан монумент, Белоруссера «Хатынь», Латвера «Саласпилс» яха мемориальни ансамблаш, Москвера Останкински телевизионни бешки — дерригача халкъо хьоабаьнь тIайнца а юбилейни 1970 шера Ленински премеш енна а я. Советски архитекторана юкъе лаьца дикка дечкх декъа да: Ульяновскера Ленински мемориальни комплекс, керда городаш — Узбекистанера Навои, Москвана юкъера Зеленоград, Вильнюсера, Ташкентера, Владивостокера, чуйеча цIеной массивеш, Киевера пионерий Дворец, Братскера, Красноярскера энергетически гигантеш, Волгаена йистера автомобильни завода комплекс, дукхаъ кхыараш.

Уж гIирсаш, чуйеча цIеной районаш, комплексаш вай заманахь тиша ма хоаггIара а. Къахьегам салеIен дика хьалаш кулийт цар, советски патриотизмах кхебара, советски наьха художественни чам а духовни цIена уйла а вIаштIехьинтара новкъостал дy.

Капитальни гIирсаш хьалдарь дешо аьлча партен правительстан укх тIехьарча хана т'айиццача решенеша берригe гIишлошъераш архитектораш, гIишлой материалий промышленностеч проектни организацеи болхлой дехьарийна бу архитектура дикагIа а лактъе, гIирсаш хьалдаре хенаш лоацъе. Капитальни еложенеш пайда дикагIа яц. ХIанзачул тIехьагIа де дезаш дукха хIамаш да Iилманеи техникани кхерагIдаьнтараш архитектурно-гIишлош практикена шерра юкъеяхкхьар, проектно-сметни гIуланж тоадара, дикагIа йола типови проекташ хьаяра, гIирсаш хьалдеча дIахо индустриализаци детIекхуьлара.

Уж дерригa дIадехараш Iилманхоша, инженераша, гIишлошъераша, промышленности болхлоша цхьана кхоачашдар — советски архитекторий поэрз'аме декхар.

Советски архитектура эггара хьалхарча арг'ен дехкарех цIи да хьалхагIа диза йолаш йолча городаштеи юрташтеи реконструкци яра а керда тIеш хьалъяра а цхьанне градостроительни проблемаш леладеш. Вай боккхача Даьхен юкъе цхьанна хIама йоаца лаьжна, культура, искусства, дигаш болча, чуйеча цIеной, культурно-бытовой гIулакхашта лаьрхIача гIишлош дика проектеш юкъе ялорга декъадеш да юрта бехкамо къахьегамаей.

Советски зодчество толаме деIекхуьлаш дIадах архитектурно-гIишлой Iилма поэрз'ам дикка лекхбелга. Советски архитектура лоархIамегIара проблемаш социалистически общество дегIаьдалах болча марксистско-ленински хьехама керда тIа д'ахо сийлахьа.

12 эзар совгIа зодчий чулоацаш йола СССР архитекторий Союз советски интеллигенце хьалхарча отрядет ца. Дехкарийла я зодчей идейно-политически белама профессиональни говзал лаккхьара ма могга новкъостал декъоана архитекторий творчески кхетам ейбара дикан йохкье э. уйрана и'солегех гучаоелача мел дагIча белгалонаца чIоагг'а къоасам лоаттабе. Архитектораша кхетамца пайде эца беза Советски Союза халкъий культурни тIехьаленех, дунен прогрессивни опытах, из дешира а бакъахьа болча новатаростаца ц'аьхка хIаьд ца луш хIанзара дикагIа дола кердалераш лехарна цхьано тIо а деш. Архитектораши художникашеч творчески цхьана къахьегама детIекхуьлаза. Боккха идеологически кхетаме поарз'ам болаш йолча монументальни пропаганда планаш кхоачашьяьа уйла чIоагIагIа тIалехийтаза вогаш.

Советски архитекторий сийлаь дехкари гIулакхи — вай Даьхен сийлаьх - йоккхий социалистически эргаломаши коммунизмага бадача новкъа гIолла додача советски халкъа кхаагIдаьнна къахьегама толамаши бIаьгоречашне белгалдаьтта лоаттадаргдолаш йола зодчества производенеш хьахоллар.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитето СССР Министрий Советон архитекторий пхелагIча съездо берзате болх бар а лоаш дIахайкаду. Ленина сийлаьх-доккхача гIулакха тешаме болча советски зодчеша шоай знанешки опыти дIахо дайменна архитектура тоаяра дIалургболаш вай мехка коммунизм хьехьара программа кхоачашъяра юкъе доагIаш дола дакъа лаацаргдолаш шоаш дег тийша ба лар.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ

СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТ

1970 ш. 21 октябрь.

СССР АРХИТЕКТОРИЙ СОЮЗА ЛЕНИНА ОРДЕН ЯЛАРАХ ДОЛА

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Советски архитектура дегIайоалаена дика хIамаш карагIдуьтарахи коммунизма материально - технически база хьоача советски архитектораша доккха дакъа лацарахи СССР архитекторий Союза Ленина орден лойла.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
Н. ПОДГОРНЫЙ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1970 ш., 20 октябрь.

КПСС ОБКОМЕ

ДикагIболча политинформатораштa совгIаташ даларах

Республика къахьстамхошта коммунистически кхетам баларе дукхача шерашкен толамеи болх барах КПСС обкома Сийлен грамоташ лойла:

Ахматова Надежда Михайловнаи — В. И. Ленина цIерагIа Грозненски мехкдаьтта чаккхдаьча завода № 2 йолча цеха начальника заместитела.

Бабушкин Сергей Александровича — «Красный молот» завода № 15 йолча цеха вокхагIболча мастера.

Бийсултанов Айсолта Султана-Ведана района Ца-Веденски юкъерча школа директора.

Вахидов АбдулвахIаба Абдулхьамида — Шали района КПСС XX съезда цIерагIча колхоза председатела.

Гашина Надежда Александровнаe — «Грознефтегаз» яхача мехкдаьтта газоли управлене № 1 йолча цеха технологически сменни инженера.

Исаев ТIуцкий Ахьмада — Урус-Мартана района Мичурина цIерагIча совхоза № 2 йолча отделене агронома.

Колесников Виктор Семеновича — Гудермески района механически инструментий завода производственно - диспетчерски отдела начальника.

Крылевская Лидия Евуплановнаe — Шелковской района «Путь к коммунизму» яхача колхоза юргарча клуба заведующена.

Комаренцев Леонид Михайловича — «Сунжанефть» НПУ бурув деттача мастера.

Музаев Исраила Раджана — Ачхой-Мартана района № 2 йолча бархI шера школа директора.

Обыхвост Павел Кирилловича — Грозненски района «Правобережное» яхача мехкдаьтта промысла мехкдаьтта доахача мастера.

Муштаргаев Хьасана Имрана — Советски района С. М. Кирова цIерагIча колхоза председатела.

Пешурова Евдокия Михайловнаe — Наурски района «Наурский» винсовхоза агролабораторе заведующена.

Умалатов Кермид Нурдина — Надтеречни района «Минеральный» совхоза экономиста.

Хамурзиев Iалдалий ХьакIаьша — «Малгобекнефть» НПУ бурув деттача мастера.

Чурсин Валентин Иванович — «Старогрознефть» НПУ № 2 йолча мехкдаьтта промысла мастера.

Шадыжев ШаIипа Махьмада — Назрани района «Назрановский» совхоза прораба.

Эльсункаев Вахийна — Нажай-Юрта района А. Шерипова цIерагIча колхоза агронома.

Ерригсоюзни архитекторий съезд

21 октябре йоаккхача Кремлевски Двореце хьайийлай V Еррегсоюзни архитекторий съезд. Цун балха юкъе дакъа лоац еррегача союзни республикий наькъалаша, дукхача хьалхарча — Iилмахоша, инженераша — гIишлошъераша, проектни Iилма тохкамеи институтий хьалхахоша, партийни болхлоша, художникаша, писателаша, общественни деятелаша.

Съезда делегаташеи хьашашеи безаме тIайийшар дожашка гучабаьнна новкъостий А. Н. Косыгин, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, П. Н. Демичев, И. В. Капитонов, Ф. Д. Кулаков.

Съезд хьайийлар СССР архитекторий Союза правлене хьалхарча секретара Г. М. Орлова. Партеи правительстваеи доккха барам аьлар цо советски чолчей гIулакхий лакха мах барах — СССР архитекторий Союза Ленина орден яларах.

Делегаташа, массаьа ряьза а хилаш, съезда сийлахьча президиуме хержар КПСС ЦК Политбюро состав.

КПСС ЦК секретара И. В. Капитонова IодийшаР КПСС ЦК-агарен СССР Министрий Советагарен дайта моаршал. Гулбеннараша чIоаггIа, аьхьдаь тIоарий а дет таш тIайийшар моаршал.

СССР архитекторий Союза правлене отчетни доклад йир правлене хьалхарча секретара Г. М. Орлова.

* * *

21 октябре V Еррегсоюзни архитекторий съезда ревизионни комиссе доклад йир цун председатела А. Ф. Шарова.

Архитекторий Союза устав керда яздарах хоам бир Союза правлене секретара И. В. Жилова.

Преннех къамаьлаш дир архитекторий Союза Московски отделене правлене председатела В. А. Нестерова, Азербайджани Iилмай Академе искусстваи архитектурай Института директора М. А. Усейнова, архитекторий Ленинградски союза правлене председатела С. Б. Сперанске, СССР художникий Союза правлене председатела Е. Ф. Белашова, кхычар.

* * *

Советски градостроительства йоккхий еллемаш ду, мехка производительни низаш дегIадахкар, промышленни, юртбоахама, чуйеча цIеной зонаш гIойленагIа йолча моттигашка дIанийсъяр тоаьал а деш, из декхар кхоачашде йиз хулийтеш йолча социалистически планови система. Таханарча, проблемаш тIа болх беш болча проектировщикашна кхьехкхуьи ай кхоаьнен перспектива а.

Цу хьакъехьа дийшар 22 октябре Союзий цIен Колонни зале ший болх дIахо беш хилачa V Еррегсоюзни архитекторий съезда дукхача делегаташа. Белгала аьлча, перспективни проектированни яна ер из халарах дийцар Москван Керттерча архитектурно - планировочни управлене начальника М. В. Посохина.

Архитектура эстетически болхам дахьбаре, хьакъехьа дийшар Армене архитекторий Союза правлене председатела В. М. Арутюнна.

Дукха индустриальни гIирсаш хьалдеш латтача хьалашка золчей творчески говзал лешашта хетадир ший къамаьл СССР архитекторий Союза правлене секретара А. Т. Полянске.

Йовхала лакха сейсмичность йолча районашка гIирсаш хьаллареи архитектурай проблемах дийцар Таджикистана архитекторий Союза правлене председатела В. Г. Веселовске.

Архитекторий Дунен халкъашта юкъерча союза цIерагIа съезда делегаташка моаршал делар союза президента Рамон Корона Мартина. ДоттагIал тIехь лаьккъа а бувцаш, керда тылаеш дахар лоаш дег тIара лоаша баьккхар советски архитектораштa ше къамаьл деча хана Болгаре архитекторий Союза президента М. Пикарске.

(ТАСС).

АВТОТРАНСПОРТА СПЕЦИАЛИСТИЙ СЕМИНАР

20—22 октябре «Югавтотранс» объединене транспортни управленей керттерча инженерий семинар хилар Грозне. Цига дувцa оттадьхар объединене предприятешка технически прогресс юкъехкхуьйлита сихдарах дола доIо.

Семинар хьайийллар РСФСР автомобильни транспорта министра заместитела Н. С. Королева.

«Технически прогресс автомобильни предприятешка юкъехкхьари из сихдара дакъе хьалхашка латте декхараш» яхаш яр «Югавтотранс» объединене керттерча инженера А. П. Платова яьча выступлене тема.

Автотранспортни предприятешка диагностика станцеш ностана вIашагIйоккхарах, цар тайпаехи конструкцехи дийцар автомобильни транспорта Iилмаи - тохкама института директора Н. Б. Островске.

НИИАТ'а автомобилашта ремонт ечa отдела начальника Г. И. Сархошьяца «Автомобильни транспорта капитальни ремонт езга вIаштIехьдаккхарахи тишъенна автомобильни ояхалаш юхаметтаоттарахи» яхача темах доклад йир.

ХIанз хьалеча доагIарах автотранспорте пайда эцарах (смазочни кховчамехи специальни кхачалахи) дийцар НИИАТ долгорсимазочни материалий отдела начальника О. И. Манусаджяна.

Семинара балха дакъа лаьцаш хилар КПСС Нохч - ГIалгIай обкома хьалхарча секретарь С. С. Априткина, шолагIа секретарь Р. В. Вахаеви, республика Министрий Совета председатела заместитела В. Д. Сухини.

Селхан шиъ болх дIахо бихьар семинара доакъашхоша.

«Югавтотранс» объединене Белгородски, Краснодарски, Нижне-Волжски, Приволжски, Центрально - Черноземни, Нохч - ГIалгIай транспортни управленей транспортни промышленни предприятешка технически прогресс сихагIа юкъехкхахьара де лезарехь лаьца доклад дир цу управленей керттерча инженераша Н. Н. Полтавске, С. И. Давыдова, И. В. Ульянова, Ю. Н. Сидорова, П. И. Крохас, П. П. Агибайлова.

Автотранспортни предприятей производственни база дегIаккхуьлараха ремонтни болхлойи шоферийи къахьегамах прогрессивни мах телалга вIаштIехьдаккхарахи доклад йир Брянски автотранспортни управлене керттерча инженера нов Петрова.

Къилбаседа Кавказа транспортни управлене начальника заместитела С. М. Гулиевe Пензенски автотранспортни управлене начальника заместитела Д. Ф. Куликовеи «Къилбаседа Кавказа транспортни управлене мукьи пассажираши дIа-хьа кхухьача хьалха латта методаш юкъехкхахьар» яха доклад йир.

Волгоградски пассажирски, Приволжски транспортни управленей автотранспортни предприятешка къахьегам Iилмай ларда тIа вIаштIехьдаккхарахи производственни эстетика юкъехкхьарахи докладаш йир цу управленей керттерча инженераша Б. Ф. Темешенкоеи Н. Б. Энтелиси.

Краснодарски, Липецки, Ставропольски Центрально - Черноземни транспортни управленешка хьалха латта техникеи технологии автотранспортни промышленни предприятешка юкъехкхахьарах докладаш йир цу управленей Б. Т. П. керттерча инженераша П. И. Абраменкос, Р. С. Синайске, П. В. Кучулова, Х. Э. Кушенова.

22 октябре болх чаккхбаьккхар семинаро. Цул доакъашхой Нохч-ГIалгIай автотранспортни управлене хьалха латтача предприятешка хьожаш чакхбаьлар. «Югавтотранс» объединене Iилмаи - тохкама институтта болхлоша кийчъьча экспонатий выставкага хьажар.

С. БЕРДОВ.

ПОЛИТИНФОРМАТОРИЙ РЕСПУБЛИКАНСКИ СЛЕТ

ЛАКХБЕ ПОЛИТИЧЕСКИ ИНФОРМАЦЕ БОАРАМ

Укх деношка хиначa Нохч - ГIалгIай АССР политинформаторий слете «Республике политически информаце лелаяхи КПСС XXIV-съезда кийчо яреца дувзаденна из товара де дезарехи» доклад йир КПСС обкома секретара нов. Бокова Х. Х.

— Тахан политинформаторий слете гулденнад вай, — йоах докладчико, — парте XXIV съезда кийчо яреца дувзаденна политически информаци дIахо товара деххараш дувца. Дувцар да политически информаце чулоацами дикалла мишта толергья, йоггIача тайпара йоаржа мишта ергья из, хIанзарча декхарий боараме мишта кхоачаергья яха дош.

Наха юкъе бу берригa политически болх тоабе лерхIаш, тайп-тайпарча формаех шерагIа пайда эца, вай йолаш йолча наха идеологически воздействи ярa средствай эффективность лакхъе йолаенний Нохч - ГIалгIайчен партийни организацеш.

Эрсийн нохчийн, гIалгIайн — кхаь меттала арадувл вай 4 республикански, 31 городий, районий, дукха тиражаш йола газеташ, шин радиостанце гIолла радиовещани ю, болх беш телевидени я.

КIеззиг - дукха тоаденнад халкъашта юкъерча событееx, пятилетка хьалха кхоачашъяра советски наха лоаттабеча къовсамах, партийни советски органий балхах, партен правительстваи решенех бахака наха информаци елга. Къаьстта лакхбеннаб политически информаце лоархIам ше сайолIа ди а долаш оцн балха дикалча кIирога даьлча деиз. Болх беча моттигашка лекцеш еш а докладаш е а кIеззигагIа ьттув хилар теркал а даь, партийни организацеша, цкъа-дале, политинформаторий лоархIам лакхбаьб, хIаьта шоллагIа - дале, дукхагIа теркам тIабохийт наха бахача моттигашка беча балха.

ТIеххьарча шерашка наха мерзденнай вайнига шагIара лектореш, гражданий сходаш, улицай шейш, агитплощадкаш, кулгалду болхлой бахача мехаш шерра вIашагIбеттабалар санна йола нах бахача моттигашка беча балха формаш. Масала, хьаьцаргья вай шагIара лектореш. ТIеххьарча шин шере шозза дукхагIа хиннай уж, хIаьта хIанз кхо эзарел совгIа я.

Вай республика хьалашка ше дика хилар хьаьлекха йола юрта беча балха форма - гражданий сходаш. Укхаза дувца а дувцкъеста а ду тайп-тайпара дешаш гражданаша общества нормаш кхоачашъяр, дIахкача замах юхедисрашцара къовсам лоаттабар, общественна пайдаерча къахьегаме дакъа лаца, нах беха пункташ тоабар, кхыдараш.

КПСС XXIII съездо дIадийхадар партийни организацешкара партийни, советски, боахамий кулгалдеча болхлоша къахьегамхошта хьалхашка выступленеш елга Iалашдар. Из указани кхоачашъеш, кулгалду болхлой къахьегамхошта вIашагIбеттабалар системе а хинна дIаьттад дукхагIйолча районашка.

Цу гIулакха боккхе лоархIам болаш ба ялх эзар гаргга бола политинформатораш. Ахкел совгIа бараш лакхерa е чаккхьлачa лаккера образовани йолаш ба.

Хоаш долча тайпара политически информаце боарам дукхача дакъе политинформаторий шоай кийчонех, цар говзалах, наха юкъе беча балха методиках пайда эца харах тиша да. Из берригa хургдаш планах вIаштIехьдаьккха дешара система хилча мара.

Вай йолаш я хоалам болаш йо да кадрий дешара система. Политинформаторий группа кулгалхошка дешийтаза шарте обкомо Iалашду. Политинформатораша болх бу парте горкомашка райкомашка цар специальностага хьежа.

Политинформатораш методически новкъостал оахьаьацарча партийни организацешка ду. Партийни организацеша политинформаторашна болх мишта бе беза хьахьокхаш дола масал да «Красный молот» завода парткома. Цига 6 секци я болх беш, 82 политинформатор юкъе а волаш. Бетта шозза ю парткомо политинформаторашца совещане, царна методически лекцеш еш. Парткомо тIахьожам лоаттабу политинформаторий балха.

Къахьегамхошта юкъе беча политически балха керттерча дакъех цаI да парла мехка экономически вахаре дешаш, дIанзара хьалашкара парте экономически политика дIайовзийтар, — йоах нов. Бокова, — Республика партийни организацеш дукха бола баьб болхлой, колхозхой, советска интеллигенци экономически реформа чулоацамах дIакхетабара, уж цун горонех пайда эца Iомабара. Цох дика беркат а даьннад. Хьахьал 102 ди хьалха кхоачашъяьй мехкдаьтта доаккхараша ере шерара план. Дика лакхъяй къахьегама оасарле.

Парте XXIV съезда дазе доагIача тайпара некъьдахарa ньржача яхье дика толамаш доах промышленноста кхьча доаккьой болхлоша а. 102,3 процент кхоачашъяьй республика промышленносто продукцеца реализаци ярa ийс бетта план.

Дика толамаш даькъад юрта боахама къахьегамхоша.

Парте XXIV съезда сийна республика массайолча моттигашка йолаенна социалистически ехь кердача лагIа тIа йоалаш лоттхIинз. Берригa низ халкъа боахама деррига довкъоша пятилетка хьал хьалха кхоачашъяра тIадахийтад хIанз республика къахьегамашо.

Политинформаторий, политически бIухой кхьча огрдий декхар да хIара къахьегама коллективо пламаш декхараш кхоачашдельа идеологически Iалашдар.

ДIахо докладчика дувц коммунисташа а берригa къахьегамхой а КПСС ЦК декабрьски (1969 ш) июльски (1970 ш) Пленумий решенеш тIа, хIаьта мишта «Производства резервех пайда эцалга тоадарахи халкъа боахаме экономе режим чIоагIъярах» дола КПСС ЦК, СССР Министрий Совете, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Письмо тIа белгаладаь декхараш кхоачашдара чIоагIа уйла гIанайта балхаш деш болча дахара декхарех. Экономически декхарех керттера дар общественни производства эффективность лакхъяр, къахьегама оасарле лакхъяр да. Производства эффективность лакхъеча чIоагIа лоархIаме лоарха парте наьха творчески хьинар айяр.

— Уж дедаш кхоачашдеча боккха лоархIам болаш ба идеологически болхлой, цу дакъе политинформатораш - экономисташ а болаш, — йоах докладчико.

Коллективе экономически информаце еш шерра дIайовзийта еза городера а юртара а партен вечерахьалхелла экономически политика, чIоагIа теркам тIабахийта беза кердача техникин технологехи эффективно пайда эцара, къахьегамашна производствои Iилманн дарда тIа вIаштIехьъяьккхара опыта.

Къахьегама оасарле лакхъяра даькъера политинформаце декхарехи дувцаш докладчико белгалду цу балхадара кхоачамбоацараш. КIеззига а вай, йоах цо, хьалхалоттача производствени опытах йола телевизионни передачаш. КIеззига арадувл книжкаш, брошюраш. ХIаьта вай политинформаторашa а лувкхам тойтац цу дакъе.

Республика къахьегамхошта хьалхатиха лоттача экономически декхарех дувцача дукха кхоачамбоацараш да. Партийни советски органий решенеш тIарча ноллагIча положенеца пропаганда еш цу коллективаша хьалханашка лоттача декхараш дийна да. Дукхача парте райкомаша а партийни организацеша а мелбалийтаб политинформаторашeн агитаторашeн «Производства резервех пайда эцалга тоадарахи халкъа боахаме экономе режим чIоагIъярах» дола КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Письмона пропаганда яра болх. ХIаьта из болх дукхача хена бе безаш ма бий.

Мехка чурча вахара дешашта специализаци яь бола политинформатораш а юсарa- лотта йиз яц цу балха. Хоаш да цар керттера декхар партен правительства чухьарча политиках вах дIакхетабар, централь а моттигашкарча а партийни советски органий решеней чулоацамах уж кхоачашкре информаци елга хилар. ДукхагIа бараша чийса хьтажду шоай декхар. Цхьаьбакъьа дукхача информаторашa КПСС ЦК а правительстваи решенех информаци йича даьннарг лоархI шоай гIулакх, практически кIезига дувш обкома, горкомий, райкомий социальни чулоацамах уж кхоачашкраье. КIезига дувц цар законность, нечахьалхех а къахьегама а дисциплина чIоагIъяра партийни советски органаша деча гIулакхех.

Чурча политически вахара дешаех выступленеш еча политинформаторий декхар да партен правительства решенех информаци чIоагIа ийлар, КПСС ЦК, правительства, парте обкома, горкомий, райкомий сецамаш кхоачам яхита ду дIайайтар.

Доккхий а бехктокхаме а да социально - культурни проблемаех выступленеш еча политинформаторашта хьалхашка летта декхараш. Цар анализ е еза вай общества дегIавахара. Советска наьха вахара хьал тоадалара, экономически реформах, Iилма технически прогрессах дахьан беркат, Iилма, образовани, культура дегIайоалафе дакъе толамаш дIахьокха деза. Лаьрхlе дувц докладчико Грозненски района I Мая цIерагIча колхоза, ГрозНИИ, Шелковской района «Червленский» колхоза, кхьча организацеша из болх мишта вIаштIехьбаьккхаб.

Докладчико белгалдоаккх политинформаторий болх массаналъа а дика лела ца хилар. Дукхачаьна боккъонца кхетадаь шоай декхараш. Цхьаболча политинформаторашa дукхагIча даькъе анализ яц вай общества дегIавахара, тоадена доагIача советски наьха вахаре хьала. Беседаш еш кIеззиг дувш Iилма - технически революцех, экономически реформех, иза деш болх беча кIорага дохьарах дахьна беркат сацца йолча проблемех. Цхьаза культуран моралех дешашта хетаьча беседашка вай вахарера корта бохабу малараш мелар, хулиганство яр санна доле харцахьара гIулакхаш хьоадан. Де дезар хIара коллектив, хIаьта мишта вах бахача моттигашка а, харцахьа лелараша дардайияраша, тунеядцаша, кхьа хьакъьах бахе гIертарашта, коммунистически морала тIара бувларашта баха моттиг хургбоаца гIулакх дар. Къаьстта теркам тIабахийта беза общественна доалахьел кхом бергболаш, из дораергболаш, цунна тIаьхьуздарашца къовсам лоаттабергболаш къахьегамхошта кхетам балара.

Харцахьарча гIуланхашца къовсам лоаттабаро дош хуьлаш къаьстта теркам тIабахийта беза правовой воспитанена. ТIеххьарча шерашка вай халкъа боахам а культура а дегIаярца дувзаденна хуцамаш динна советски законодательство. ХIаьта практика хьахьовкхаьча беса законаш тоаьхадара балхан гIуланкхара нах а къахьегамхой а юридически кIезига дийша хилар да. Цу дерригаг а лакхбу правови дешa лоархIам. Цудуха тоае еза правовой кхетам балара формаш, шерагIа боаржабе беза из болх.

Керда сар хьалхенара лоаттабу къовсам бувлe беза наха патриотизма пролетарски интернационализмех кхетам баларах. Цу дакъе бракха болх бу областной партийни организаце. Цхьабакъьа цхьаболча районашка эсала лаьг наха интернационални кхетам балара гIулакх. ХIаьта пролетарски интернационализма принципаш тоахеш моттигаш йолаш а Юкъ юкъе гучайоал республике болх бе безача социалисташа хушитански гIулакхаш леладеш моттигаш. Уж гIулакхаш дувзаденна да националистически пропагандица. Цу дакъе новстагIий радиопередачашца а. ХIаьта пхьаболла даьнна тайнаетен керте латтараш а ба кагий нах националистически уйлаш йолаш хилийта гIерташ.

Цудухьа партийни организацешен берригача идеологически болхлошен беш бола къахьегамхошта интернациональни кхетам балар болх денале а наступательни а хила беза. Къаьстта гучадаха деза националистически гIулакхий чьна предрассудкашцара бувзамаш.

Советски наха кхетам луча боккха лоархIам болаш я вай пачхьалкхен арахьарча политика дешаех йола информаци. 1600 информатор ва республике из болх беш. Цул совгIа лектораша-международникаша а бу из болх. Докладчико лаьрхIа дувц цар белча балхах декхарехи.

Политинформаце зелама анализ еш гучадаьннараш дувцаш докладчико белгалдоаккх пхьаьхале, вай йоадам болаш йола информаце система хьахинна хилар, шоллагIа хале, цу система боккъонца болх бар эша низаш а средствашa а вай йолаш хилар.

КПСС XXIV съезда кийчо яреца дувзаденна политически информаце гIулакх дIахо тоадара де декхар да йоах докладчико, тIара горкомои райкомои, партийни организаце нитта политически информаци еш ерригача организацеша КПСС ЦК дIадехаршка а, укх вай слете дувцаршa а хьежа ерригача звенока политически информаци мишта лела хьожача анализ яр, дикача опыта обобщени яр, кхоачамбоацараш гучадахар, ерригача информаце болх тоабара де дезараш белгалдахар.

Лакхъе еза информаце оперативность чехкагIа дIайовзийта еза коммунисташи а къахьегамхошта а партен правительства решенеш.

Вай газетий балха яьна анализо хьахьокх партийни кулгалдара а парте чурча вахара а лоархIамерча дешаех къахьегамхошта прессага гIолла еш йола информаци тоае езаш хилар. Цу хьакъехьа ара материалаш заседанийн совещанийн хинна хилларах хоам баь ца Iеш цар чулоацам а бувцаш хила еза.

Партийни организацеа дилла а довзаш хила деза боахама а культура а тайп-тайпарча участкиех лотта гIулакхаш.

Партийни комитетий керттера декхар да партийно - политически информаци еш йола ерригa кадраш нийса хьахоржилги кийчьелгелга вIаштIехьдаккхар. Царна хан-ханнахьа инструкци а методически теоретически новкъостал а де деза. Информаци еча юкъе ота беза партийни, советски, боахамий, профсоюзий, комсомольски кулгалду болхлой.

Партийни организацей декхар да ерригача предприятей, учрежденей, Iилма организацей, дешара заведеней коллективашка, городашка а юрташка а нах бахача моттигашка политически информаци елга. Планах, белгалдаьча дийнахь кIирагIа цхьа е еза информаци.

Съезда кийчо еш, партийни организацеша де дезар да политически агитаци деш дола кулгал тоадар. ХIара политинформатора беседа тема харжа, беседа оттее новкъостал дар, цар чулоацам тоабар, идеологически кадраш съездашта юкъерча хана предприяте, колхоза баь болх хьахьокхача моттигашкарча материалаш Iалашъяр. Цар керттера декхар — къахьегамхой съезда хьалхара социалистически декхараш кхоачашдара оарцагIбахар.

* * *

ПРЕНЕШ дIайолалуш эггара хьалха дош лу КПСС Ленински райкома секретара В. П. Пискуновна. Района къахьегамхошта политически кхетам луш политинформатораша беча лоархIамерча балхах дийцар цо.

КПСС райкомо къаьстта могIяь «Красный молот» завода политинформаторий группа балха опыт. Из йийцай юкъьаьацарча парторганизаце семинаре. Нов. Пискуновна маларрa дувц КПСС ЦК декабрьски (1969 ш.) июльски (1970 ш.) Пленумий материалаш. «Производства резервех пайда эцалга тоадарахи халкъа боахаме экономе режим чIоагIъярах» дола КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Письмои къахьегамхошта дIайовзийташ беча болхачь балхах.

Къамаьл даь волаш политически информаци еча нийслуча кхоачамбоацарех дувц цо, из тоаяра ньакъаш белгалду.

Трибуна тIа йоал КПСС Ножай-Юрта района секретарь А. С. Батаева КПСС Ножай-Юрта райкомо, — альтаб цо, — деррига ду политинформаце дикал лакхъяра, колхозхой политически а [illegible] матория группа я бегь достамах болх беш.

Района политинформаторашта долча новкъостала райкома политпросвещене кабинете политинформаторий Совет вIашагIъеллай. Политинформаторий дешар вIаштIехьдоах Совето, информацей тематика кийчъю, уж чакхъяхара методика уттаю, кхыдола новкъостал ду. Районе гIорбаьнна шин хеза ба политинформатораш А. Шерипова цIерагIча колхозера Эльсунаев Ваха, Калинина цIерагIча колхозера Байхаджиев Элихаджи, Х. Нурадилова цIерагIча колхозера Эстамиров Амрули, кхыбараш. ДIахо гойтара агитаци пропаганда технически средстваши ца хилар бахьан долаш политинформаторий балха нийслуш йолча халонех дийцар цо. Къаьстта чIоагIа уш гойтара пособеш хIанз КПСС XXIV съезда лерттIа кийчо ярь пахьабаха къахьегамхой оарцагIбоахача хане. ХIаьта цу хьакъехьа политинформатораштa хьалхашка латта декхараш бехктоккхаме а чоалхане а да.

Дош лу Нохч-ГIалгIай Лакхехьарча Суда председателa М. А. Кузнецовна. Къахьегамхошта юкъе политически [illegible] — Коммунистически сакхетам лакхбара, — боах оратора, — социалистически законность «IоатIьара новкъостий» ду. Халахета а законности правонарушений телхаш дукха моттигаш нийслу вай республике. Цул бахьанаш гучадоах оратора. ДукхагIа йола правонарушенеш гражданашта советски законаш ца довзарах ю. Цудухьа махулла чIоагIе, йоах цо, къахьегамхошта юкъера правови пропаганда. Цу хьакъехьа боккхача лоархIаме хургья юристаша - политинформатораша ю беседаш.

Теркам тIаозаш дар «Грознефтегаз» яхача нефтегазови управлене № 1 йолча технологически цеха политинформатора Н. А. Гаиинас даь къамаьл. Установка операторашта ю цо беседаш.

— Сай профессех кIовчарагIа ба сона уж нах, — йоах нов. Гаиинас, — цар хьашташ дизза довз сона. — Вай мехка политически вахарах лаьца ю аз информацеш. Мамелга кIоаргагIа бовза гIерт со коммунистически партен Советски правительствои решенех лоархIам, уж вахаре чакхъяхара къахьегамхой хьинар айде гIерт. Нов. Гаиинас дIахо дувц политинформацеш еш хьахиннача дукхача нах болча предложенеех уж производства юкъехдахьарах хьахиначa пайдах. КПСС XXIV съезда даха доагIача беса накъабаха гIерт говзанчаш. Ийс бетта планал совгIа аз эзар тонн бензин даьккхад коллективо.

Трибуна тIа ва «Малгобекнефть» НПУ нIоарга бурув деттача контора мастер, политинформаторий группа кулгалхо Х. А. Хамурзиев. Тха болхлой Iалаьмате хьашт долаш ба вай мехка политически вахарца, альар цо къамаьла дIадолалдеш. Вай промышленность, юрта боахаме гIулакхаш мишта лел ха безам ба. Цу гIулакхо вай политинформаторий бехктокхам лакхбу. ХIара беседа лерттIа кийчо ю аз, газетий, журналий, брошюрий материалех пайда эц.

«Производства резервех пайда эцалга тоадарахи халкъа боахаме экономе режим чIоагIъярахи» долча КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Письмона тIагIертта оаха пропаганда яра дукха химически реагенташ, материалаш кхоe торо хинна. Бурув деттараша говза пайда эц оброудованех, эвареш ца хилийтара къовсам лоаттабу.

Къамаьл даь волаш нов. Хамурзиева йоах дукхьала инструктажи семинараш яь Iе аьна ю политинформаторий болх дIабеча. Политинформаторий шоай балха опыт дIа-хье эвергIола гIулакх вIаштIехьдаккха деза.

Трибуна тIа йоал «Гипрогрознефть» института парторганизаце политинформатор В. М. Курыкин. Эзар гаргга саг юкъе волаш йоккха коллектив я тха яр, йоах цо. Керттерча дакъе инженераш, техникаш ба уж. ХIаьта цар кхоачашбу болх ерригa совзин лоархIам болаш ба: низ болча технологически установкайн мехкдаьтта чакхдоахача заводийн проектировани уттаю институто. Цунца дувзаденна къаьстта ший тайпара чоалхане а халонаш лийслуш а ба института политинформаторий болх.

Ялх политинформатор юкъе воагIа из керте латтача культурай искусствай секцена. Политинформатораш дувца ду институте болхлошта культурий кхетам балара, художественни произведенешта безам тIабахийтара.

Трибуна тIа йоал Грозненски района «Советская Россия» колхоза парторганизаце политинформатор Х. А. Сусурзиева.

— Тха коллективе, — йоах цо, — политинформацеш еш деррига 16 политинформатор ва. Массане а шо-шоай секцешка болх бу цар. Уж я экономически дешаех, партен правительстваи чухьарчеи арахьарчеи политиках, дунен халкъашта юкъерча хьалах, иштта кхыдараш. ХIаьта аз кулгалдер культурай коммунистически моралей темах беседаш еш я. ХIара секце КПСС райкомо чIоагIъьча планах бу болх. Масала, укх тайпара я аз еча политинформацей тематика: «Юрта культура дегIайоалаяр», «Кхуьш йоагIача тIехьенна коммунистически кхетам балар», «Ширча замах юхедисача гIулакхашца къовсам лоаттабечара кхалсага лоархIам», кхыдараш. Цул совгIа керда арадаьннача литература, къаьстта Нохч-ГIалгIай йоазонхой произведеней обзораш а ю аз. ЛедувгIарий теркам тIаозаш чаккхьлар дукха хи йоаццаш Л. Базоркина «БIаьшерий боалоцера» яхача романа клейна чулоацамах из ь беседа... Тхоне дика новкъостал ду колхози парторганизаце [illegible] матора. Уж кхоачашдайтара сакхтехний идеологически балха говзал а низ а тIабохийт.

Къамаьл де дош лу Грозненски вагонни депо партбюро секретара А. М. Мельхумовна.

— Идеологически балха керттерча формаех цаI хилараx тарра, — йоах оратора, — тха партийни организаце боккха лоархIам бу политически информаце. ХIара политинформатора ше бола дIаязбеш дневник леладу. Политинформаторий балха даим лостам теа партийни бюрои администрацеи, яша практически новкъостал ду. Политинформатораша еча беседашта юкъе боахама расчет товара, продукцега дIадодар лохдареи балха оасарле лакхъяреи, керттерча производствени фондех дикагIа пайда эцара, иштта кхыйолча лешаех лаьца темаш дукхагIа хилийтара йоахо ю. Пхиь секци я тха: экономически, правови, дунен халкъашта юкъерча хьалах, иштта кхыяраш. Цул совгIа тха коллективе 125 рационализатор хиларца дувзаденна рационализаце изобретательства, машинашкьа транспорта кердача техника дешаш дувцаш кхы а шин вIашагIъеллар оаха.

Тха политинформаторашца дика новкъостал ду партийни организацеи депо кулгалхоштеи производства экономика айяра. Сохкаррчул 6 процент лакхъеннай депо коллектива балха оасарле, дукхагIа бе предприятеца кинна пайда. ХIанз политинформатораша шоашта хьалхашка кхы а бехктокхамегIа декхареш уттаду: КПСС XXIV, съездеи сийлахь-боккхача Октябра 53 шу дизареи сийна керда толамаш дахара коллектив оарцагIъяккха.

Дош лу «Чечингстройтранс» объединене парторганизаце политинформатора И. М. Безрученкова. Экономически знанеш къахьегамхошта юкъе йоаржаеча политинформаторий балах лостамах, къахьегамхой коммунистически морал йолаш кхебара дешай цар еча терконах дувц цо.

ДIахо оратора дувц шоай коллективе планированеи экономически стимулированеи кердача хьалашка болх бе йолалларца дувзденна къахьегамхой экономически знанеш лакхъеш парторганизацеи политинформаторашeи чакхбаькхача балхах.

— Тха хьаккий - товарни ферма коллективе 36 саг ва, — альар къамаьл деш Сунженски района «Победа» колхоза парторганизаце политинформатора П. И. Лоатева. — Царех кхоь коммунист ва тхо. Дукха къахьигад оаха къахьегамхошта шоай професси езайийтара, хIарано бехктокхам лакхбара, къахьегама коммунистически гIулакх долаш уж хилийтара. Коллективана юкъера социалистически ехь шерагIа боаржаяра, къахьегамхошта коммунистически кхетам балара дешаша дIалоац оаха еча политически беседашка керттера моттиг. Тха балха дика беркат даьннад: дIадахача шера коммунистически къахьегама коллектив яха цIи яьккхар тха ферма.

Боахама хьалхашка латтача декхарашца юкъа гIерт со политинформаце тематика.

Укх шера пайнах 2700 центнер дуьл тIакхетийта дезаш да тхо, хIаьта ийс бетта тIакхетийтар 2500 центнер я. ХIанз КПСС XXIV съезда сийна къахьегама вахте эттай ферма коллектив. Ер бутт боаш шера план кхоачашъе декхар тIаьийцад ферма хьайбаш леладераша. Из декхар кхоачашдечара шоай лоархIам дика кхетабу политинформаторашe. Къахьегамхой политически къахьегамен хьинар кхы а айдара, царна коммунистически кхетам балара тIаврахь я оала тахан еш йола политинформацеш.

Грозне предприятешка щекински эксперимент юкъехкуьхьача политинформатораша беча лоархIамерча организационни политически балхах дийцар «Грознефтехимзаводы» объединене начальника Г. Ф. Пальчикова. «Махулла болхлой кIеззигагIа а болаш дукхагIа продукци ялла» яхача девизах чакхйоах шоай беседаш политинформатораша. Ер шу дIадоладелча гIоне резерваш лахарахи къахьегам дикагIа вIаштIехьбаккхарахи 540 саг балхах мукъаваьккхаб объединене, 1500 саго хIана тIатехад. Эксперимент балха юкъе кхуьйлаше а реконструкци ю завода, арахецача продукце дикал лакхъю. Слета доакъашхошта Г. Ф. Пальчикова гешам ду грозненски мехкдьтта чакхдоахараша пятилетка хьал хьалха кхоачашъяраш. КПСС XXIV съезда сийленца кийчо ярах дергахьарах.

Нови ГIажгIай политинформаторашка кхийкаре гIайбар республика слета довкъащоха.

СУРТА ТIА (аьрдехьара аьттехьа) республика политинформаторий слета доакъашхой: Н. А. Гаинина — «Грознефтегаз» яхача нефтегазови управлене № 1 йолча цеха политинформатор, З. Б. Шахидова — «Сельхозтехника» Шалажарча отделене политинформатор, Х. А. Сусурзиева — Грозненски района «Советская Россия» колхоза политинформатор, В. Н. Шевнов — «Чечингвострой» автобоахама политинформатор, Х. А. Хамурзиев — «Малгобекнефть» НПУ бурув деттача контора политинформатор, М. Ш. Шадижев — «Назрановский» совхоза политинформатор.

И. [illegible] сурт.

Политинформаторий республикански слете дакъа лаьцараша Нохч-ГIалгIайчен берригача политинформаторашка даь

КХАЙКАРАЛ

Деза новкъостий!

Коммунизм хьаьлара сийлахь-йоккха программа кхоачашъеш боахкача болхлой, колхозхой, гIуллакхерча наьха политически къахьегамен хьинар чIоагIа айденнача хьалашка хул политинформаторий республикански слет. Укх шера советски халкъо, дерригача прогрессивни адамаша чIоагIа дездир В. И. Ленин ваь 100 шу дизар. КПСС XXIV-ча съезда баха боагIача тайпара накъабехара кийчо еш ба вай Даьхен къахьегамхой.

Йоккхайча политически событеша шерра боаржабайтаб наха юкъера организаторски идеологически болх. Боккха политически сакхетам болчен къахьегамца коммунистически гIулакхаш хургдолчен уйлаьца къахьегамхой хьалхаьбара гIулакха юкъе доккха дакъа лоаь политинформатораша.

КПСС XXIII-гIа съезд хиннача тIехьагIа вIашагIъеллача политинформаторий институто новкъостал даьд берригa политически болх тоабарам наха чо еш йола воздействи чIоагIъярав. Цун новкъосталца информаци дика вIаштIехьъяккхен къахьегача адамашкара парте бузаша кхы а дикагIа чIоагIъеден мегад партийни организацешта.

Тахан къаьстта чIоагIа лакхлу политически информаце лоархIам. Из общеобразовательни боарам лакхбеларца, духовни хIамаш дукхагIа дIадехаш хиларца, советски наьха политически сакхетам айбаларца, социализманеи капитализманеи юкъера идеологически къовсам ирбаларца дувзаденна да. Цу хьалашка хьадда данале, тIатаIаш хила еза устиг информаци, цо хьацучадаха деза буржуазни пропаганда лерхIараш, шерреи массе оагIорахьареи дIадовзийта деза политика, экономика, культура дакъе Советски Союзо даха толамаш.

КПСС ЦК декабрьски (1969 ш.) июльски (1970 ш.) Пленумий решенеша, КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Письмо тIа белгаладаь вай халкъо кхоачашде дезаш дола хьадда декхараш: общественни производства эффективность лакхъяьга, къахьегама оасарле сихагIа айелга, продукце дикал лакхъелга, экономе режим йоаза кхоачашъелга, Iилманеи техникаши кердда карагIдьаннарашеи хьалхалатта опыти юкъехьхьалга. Экономически знанеш кийчбеннача, шоашта тIадиллача гIулакха хьалхара бехктокхам детача наха мара могаргдац уж доккхий декхараш толаме кхоачашде. Цудухьа тха вай, идеологически фронта болхлоша, экономически балха тIа ноай керттера уйла къахьегамхошта экономически кхетам балара, парте экономически политика, Iилма-технически революце знанеш уж кийчбара тIаерзае.

Политинформаторашe, республикера берригa идеологически болхлой оаха тIахьех дIайхача партийни дешаца хIара производствени коллективашка хьалхашка латта хьалда декхараш кхоачашде оарцагIбахара, цу хана къахьегам Iилман дарда тIа вIаштIехьбаккхара дешашта къаьстта уйла тIа бохийташ, цун оасарал лакхъяра из эттара пайдаегIа йолча средствех цаI а лоархIаш.

ХIанз, Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхой, деррига советски халкъ а санна, политически къахьегамен хьинар чIоагIа ай а денна парте XXIV-ча съезда накъабала кийчлуш болча хана, наьха шоай пятилетка тIеххьарча шерех бIарчача пятилеткен планаш, коммунистий форума сийна тIайийца социалистически декхараш хьалха хьалха кхоачашдара тIаерзаве дезаш ба идеологически болхлой. Ярж яь къаьстта лоархIаме я цо къахьегама керда приемаш, формаш, методаш хьаккхоллама хиларах.

Политинформаторий эттара хьалхара декхар — хьалхалатта опыт шерра дIайовзийтар, из производства юкъехьахьара новкъостал дар.

Политически информаци — керда, творчески гIулакх да. Из боккъонца дIадахьа могаргда не дега дукхадезайча, наьха дегашкеи хьаькъалашкеи дика уйлаш социйла, доккхийча гIулакхашта уж оарцагIбаха низ кхоачача наха. ХIара информатора дика ха деза шийна ладугIараш селла тIакхуьш, фу дагалатташ, сен йоакхо еш ба, дика терладе деза цо лехамаш дIадехараш. Берригa идеологически болхлой оаха тIахьех хIара сага волча дIахкачара, дикагIа, совгIа къахьета безаш, уйла наха чуйоссара; дагаххьа деза политически беседах бола пайда, аудиторе дукхача хьале аудиторе хьашташ шоай ханнахьех лаьрхIан теркалдарах тийша хилар.

Политически балха лоархIаме гIарча лостамех цаI — къахьегамен социалистически йолдахьенцеи коммунистически гIулакхаш деладергдолча советски патриотизмаи пролетарски интернационализмаи уйланаш нах хьалхехбар. Иттаьа къанаш вахa дезаш санна доаш къахьегама долча вай социалистически пачхьалкхен доккхий къахьегама толамаш дIагойтара дIадовзийтара — политинформаторий лоархIамера декхар.

Экономически культурен дегIаехуьлача вайна карагIдаьннача белгала доккхий хIамаш коммунистически сакхетам боккъонца лакхлуш хиларца дувзаденна да. Халахете а, иттьабола нах ба вайна юкъе социалистически общественно боккъонца телхаеш, халкъа рузкъан хоурмат ца деш.

Цудухьа вай даим дагахкаба деза, керда тайпа саг хьалхеебелга социалистически законаш тешаме кхоачашдергдолаш, общественни доалахьа эьурматдергдолаш йола уйла дег чу боссарца айхха дувзаденна хилар.

Политинформаторий, идеологически фронта берригача балхлой декхар да правови знанеш дикагIа дIайовзийтар, советски законий маIан, чулоацам, царех йолало моттигаш кIоаргга хьахилар. Правови знанеш къахьегамхошта вай дикагIа лоархIам дIайовзийте, общественни дукхалара гIулакхаш кIезигагIа хурга.

Массово - политически балха тIа дIахо а боккхача лоархIаме да ленински идейни тIехьаленна, коммунистически идеалий, халкъай доттагIален ношален уйлаш къахьегамхошта кхетам балара дешашта чIоагIа уйла тIахийтар. Идеологически болхлой хьахарийба ленински кхета чакхьхар дукха КПСС лоаттабу къовсам хьагойта, советски экономика, Iилма, культура толамаш, советски наьха материальни тоеш вахара боарам лакхбалар масее оагIорахьара дувца.

Берригa политинформатораш тIахьех оаха, Iоаьыьа вонах вайла а эшаш, къахьегамхошта идейно-политически кхетам балара формаш дIахо а оагIойоахаш тоаяра, лаьрхIар кхоачашдара тIаэрзаьа пайданагIен хургIолаш уж вIаштIехьъяхара.

Оаха, политинформаторий республикански слете дакъа лоацараша, Нохч - ГIалгIайчен берригача политинформаторий цIерагIа хьалсарча Коммунистически партен цун ленински Централь Комитетан дош лу партен правительствои цIехо дIахо а хIьаре чакхдоахарам хила, коммунизм котъаккхара низаш хьалхаре ца кхоуш.

Ялат духагӀа кхедергда

КПСС ЦК июльски Пленуме Л. И. Брежнева белгалдир юртбоахама производстве керттера декхар дӀахо йодача хана а ялат духагӀа кхеделга долга. Тха боахаме из дош мишта латт дӀагойтара цифраш йоалаергья аз.

1959 шера вӀашагӀъеллай тха хьаххара лелаю «Красноармейский» совхоз. Цу шера деррига оаха чудена ялат 2380 тонн хилар. ХӀаьта 1965-ча шера чуйнар 8019 тонн дӀр, 1968 шера — 9573 тонн.

ДӀадахача шера тха боахам бекъарна ши совхоз хьахилар. «Красноармейский» совхозе дисар 2800 гектар оаха лаьтта. Цу хьалашка ялата хьункъам лакхбара къаьстта теркам тӀабахийта безаш дар тхо.

ХӀаьта фуд даьр?

Ер юбилейни шу тӀаккхачалехьа ялата лаьрхӀа культураш дӀаюви 900 гектар лаьтта хиннадале, хӀанз 1300 гектара тӀа дӀаде лаьрхӀад оаха ялат. ХӀаьта севооборот юкъе йоалаьй боахаме ялат кхедара. Севообороташ нийса лелаяра къаьстта тӀохьежам доаттабу совхоза специалисташа. Цу гӀулакхо бу пайда лакха ба. Иштта укх шера хӀара гектара тӀара, хьажкӀаш йоацаш, юкъера лаьрхӀача 25 центнер дӀата культураш чуйицар оаха. Царех кӀа — 29,5 центнер, мукх — 24 центнер, горох — 16 центнер, вен — 21 центнер. Уж толамаш даьхараш ба совхоза кхаш лела дераш: бригадираш нов. Кадыров и Машкева, хьажкӀаш кхееча звенож кулгалхой Альтемиров Буру, Алиев Шарпуди, Асхабов Шамсуди, кхыбараш.

ХӀанз хьажкӀаш чуэцаш ба совхоза кхаш лелалераш. Асхабов Шамсуде кулгалдеча звоне хӀара гектара тӀара юкъера лаьрхӀача 70 центнер томараш тӀехьа хьажкӀаш чуэц.

Гурахь дув ялат дӀадийна боалаш латт механизатораш. Дерригнех 580 гектара тӀа кӀа хургах. Агротехнически бокъонаш тедха а це еш лакхарча классах дола фуураГӀен оаргӀен дӀадуваш да совхоза кхашка.

Кхашкара балхаш чакхдоахаргдоккха новкъостал ду тха боахама Грознерча мехкдаьтта промышленноста къахьегамхоша. Иштта, ДТ-75 трактора магаш тха лаьтта кӀоарга ах. Уж балхаш дика чакхдоах С-100 тракторо. ХӀаьта цу маркех трактораш тха боахаме юъалш дц. Цудухьа мехкдаьтта промышленноста организацешкара еха дезаш хул тхо уж. Дика болх бу гӀона баьхкача тракториста. Иштта ОГНХЗ конторера трактористаш И. И. Кисьменвий В. Ф. Ивахненков цар балха боккха мах а бах тха боахама коллектива сий дола къахьегамхой хилар.

Дерригача лаьттах гурахь дуча ялаташ зибан эшачах 75 процент цар новкъосталца вах боахаме. Укх шера доккха гӀо ду совхоза «Октябрьнефть» транспортни конторера вайтача тракториста Чагаев Iабгула.

Кердача пятилетка хьалхарча шера 9492 тонн ялат чуда план оттаяьй боахамо. ХӀаьта хӀара гектара тӀара тӀадоагӀача шера 19 центнери пятилетка тӀеххьарча шера 23 центнери ялат чуда деза.

Совхоза кхаш лелалераша Iоаль опыти торода юрта ду новкъостали болхлой къахьегама овсарлеи лаьрхӀача, тӀадоагӀача шера чуэцаргья оаха хӀара гектара тӀара кӀеп гагӀа але а 27 центнер гурахь йийнача культурай. ХӀаьта 1975 шера хӀара гектара тӀара 30 центнер ялат чуда социалистически декхар тӀайийнад боахама къахьегамхоша. Кердача пятилетке барх1 севооборот аь дӀадуваш кхедергда плиташ. Уж кӀана карлераоаш ба боахача механизатораш.

А. КУКОМДЖИЕВ.
Урус-Мартана района «Красноармейский» совхоза керттера агроном.

Теркам тIаоза торонашта

КПСС ЦК июльски Пленумо хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдеш ба Гудермесски района юрта боахама къахьегамхой. Колхозаша, совхозий болхлоша специалисташа шоай низ кхоачар ду пачхалкхен заданеш хана хьалха кхоачашъяра, юрта боахама производство айяра. Масала, соахк цу хавачул 8 процент духхагӀа да укх шера 1 октябрь тӀаккхочачам доахан, хьанхара 32 процент тӀаккхийттай. Ишта дийбал коа тӀара оалхалараш а.

Пятилетка тӀеххьарча шера 9 бетта района боахамашка юкъера лаьрхӀача хӀара Iаттагара йоакха шура соахк цу хана йоакхаш хинначул 331 килограммал духхагӀа я. Къаьст-къаьста боахамаш хьанийцача укх тайпара да хӀара кхоабача Iаттагара шура дикхлара хьал: «Джалка» совхозе — 2050 килограмм, «Гудермесский» — 1743 килограмм, «Дружба» — 1616 килограмм, иштта дӀахо. Района хӀара кхоабача Iаттагара йоакха шура юкъера лаьрхӀача 1611 килограмм хул. Укх шера духхагӀа хьахиннад боахамашка Iаьсий а. ХӀара бӀаь Iатта тӀехьа соалхарчул цхьайтта Iеса духхагӀа да укх шера.

Пачхалкхенга 9 бетта дулх доахара план 408 процента шура йоахара план 104 процента кхоачашьяй района совхозашеи колхозашеи. Къаьстта теркам тӀабахийтаб цу гӀулакха «Гудермесский» совхоза хьайбаш лелалераша. Чуоттаяь кхъоа а кхьоа дулха комбинате дӀачуелар цар эзар хьакха. 300 бежан. Ала дезаш да, царех ахаш совгӀа дола хьайбаш дика тоадеина дар. Иштта лакхача, кондицех дар «Дружба» совхозо дулха дӀачудена 110 бежан а.

Къаьстта дика бодх беш ва цу боахаме Iаьсий лелалеш воза Тарамов Ваха. Ше лелалеча 123 Iаьсах хӀаранена дийнахьа буссе 1080 грамм дулх тӀаккхетийтад цо, план 450 грамм йолча. Цо кхаьба кагий доахан дика тоаденна лаьрхӀар уж дӀаэнача комиссе. Дика къахьегаш хиларах бовзаш ба районе доаркам А. Исаева, Э. Батаева, Р. Гайтукаева, У. Элимгериева, М. Ахмадова, кхыбараш.

Цхьабакъда дикача гӀуллакхашта нийсса нийсдуш да района боахамий фермашка кхоачамбоацараш а.

Хоаш да хьайбаш чусоцадаь кхоба деза ха цатӀаттаьлга. Бакъда цу хьакъехьа дика кийчо яьаьц «Дружба» совхоза кулгалхоша. Тоалхаза а хьайбий — товарни ферм: ремонт яьаз да цй, хьачуйиллаяза я электроэнерги, тӀабахкха муъ чуъехкаш латт цу мешенеш.

Кхы дикагӀа дац хьайбашкара хьал «Гудермесский» совхозе а. ЭвлӀсеваш буц йоашаш а дӀалехх цар доахан хьажа. Цудухьа цу боахамерча доахана продуктивность деина лохлуш латт.

Дукха ют дахьдолча боахамашка шоай хьаштаьта лаьрхӀа шура. Хьалкхачох дӀаяла евар 85 процент йолча «40 лет Октября» колхозо 79 проценти «Кавказ» колхозо 78 проценти маре йохкаш пачхалкхенга шура. Цудухьа юрта боахамий кулгалхоша, зоове теспециалистоша духхагӀа теркам тӀабахийта беза цу гӀулакха. Уж кхоачамбоацараш сиха дӀадахари хьайбай продуктивность Iай лох на алийтари шоай вентера декхар лархӀа деза фермай болхлоша. Цу гӀалакха мез аша хьалаш долаш да района боахамашка. Цу хьалех бизза пайда нийнача района вӀаштӀехьдаргда пятилетка тӀеххьарча шера пачхалкхен дӀачудала лаьрхӀачул 45 центнер дулхи 20 центнер шурен духхагӀа йоха.

И. ЛЮТЕРОВ.
Гудермеса района юрта боахама управлене керттера зоотехник.

Лакхлу наьхъ политически кхетам

Аз хьехаш семинарски группа Iалмаи коммунизм Iомаю. Цига ладувгӀараш юкъера специальни лакхерен образование йолаш ба. Цудухьа къаьстта дика кийчвала везаш хул. Бетта цкъа хул тха занятии. Занятии дика чакхйоал шоаш тема наьха теркам тӀаозаш хилча. Цу тайпара темаш дувеш коммунистически болхлойи партий вахарах, вай мехка коммунизм хьаллара проблемаех ираш. ХӀаьта ладувгӀархой теркам тохаш тӀаоцар, цун чулоацам бааххар, пропагандиста кийчонах, цун говзалах тийша да. ЛадувгӀараша новкъостал де деза проблема кӀоарга Iомаре, дарра материал гулъе, занятена кийча е. АргӀанара занятии хилалехьа дукха хьанхагӀа массанена гургӀоача цун пааи хьалчох аз. Цу хьаьа тӀа занятие дувцаргдола дешаш белгалдоах, иштта эшаргдола литература дӀоал. Цудухьа дешархошта хам малагӀа дешаш да тӀайоагӀача занятие дувцаргдараш. Тха наггахьа занятии чакхъялац ладувгӀарий тема цхьадолча дешаех лаьца къовсам ца боалаш. Цу къовсамаша материал къоаргагӀа Iомайт, вай мехка коммунизм хьалъяра керттера дешаш дикагӀа кхетадайт. Цу гӀулакха чӀоагӀа новкъостал ду тхона КПСС райкома. ЛадувгӀархоща каст-каста беседаш ю цун болхлоша, фу веш хьож. Юкъ-юкъе БПСС обкома вокалаш а-хул тхо долча. Цудухьа сай занятеш лакхерча идейни боарама дӀаяхьа гӀерт со. Семинарски группе дешараша шоай идейни боарам лакхбарал совгӀа, балдах а цунах пайда эца хьож.

Занятена кийчдуш лаьрххӀа безам тӀабахийта безаш хул первоисточникашта. Иштта газетий, журналий материал а къастаю баха. Царна юкъе да «Маьари социализма проблемей» яха журнал, коммунистически болхлойи партей совещание документаш, КПСС ЦК съездийи пленумийи решенеш. Цу материалашеи документашеи тика новкъостал ду лекцеш кийчвала, ладувгӀархоша Iомаеча темана безам тӀабохийташ занятеш чакхъеха.

Тха семинарски группе дешаш 26 саг ва. Царех хӀаране В. И. Ленина балхаш Iомадар шийн декхар лоархӀ, вай мехка коммунизм хьалъеча хьинаре дакъа лаца гӀерт. ХӀанз тха группа Iалмаи коммунизм дӀахо Iомае йолаеннай. Дика чакхъьалар тха хьалхара занятии, ладувгӀархоша дукха хаттараш а деш.

Х. ТЕХИЕВ.
Шолжа района юкъарча шиеа пропагандист.

ХАМИДОВ АБДУЛЛА ВАЬ 50 ШУ ДИЗАРГА

САТИРА ГОВЗАНЧ

50 шу дуз дӀаьнига волча хана деаз ше искусствана дӀаваьна А. Хамидов, актерв драматурги ваь. Абдулла бер долча хана деаз наха белгалдаьнна хиннад во цийна воэза молхагӀа саг, ший оамалаш а гӀуллакхаш а уТехьа во тамашийна тара вусташ хилар. Хургвола актер 1920 шера 25 октябре ваьвеи ший бера ха во дӀайнхьачеи Йоккхача АтагӀа массаза а баьхача нахе хӀана а тӀехьа дагайоагӀа эоахк болча кӀаьнка шийтара хьалага а лувцаш цхьаза сакъердамех, цхьаза Iоттар еш йийца кӀоавоагаш. 1935 шера Грозне ФЗУ йистеьвкхачул тӀехьагӀа педагогически дешара заведение деша вода Абдулла, цхьабакъда, дешаш дукха ха яккхац цо: театр дукхадезаро Московски театральни института актерски отделене деша вут из (1938 шера августе). Укхаза, вохчийи гӀалгӀайи къаман театра студе, актера говзал а Iомаеш, сийлаь-боккхийча драматургий кхолламашта тӀа а вийрза из дукхьаьна ше а хьож перох кайоллиш — дувцараш, скетчаш язду цо, масехк пьеса урсий меттала нохчий меттала йоахк.

1941 шера Москвера Грозне юхавоагӀа из. ДӀадолазу къаман театра сцена тӀара цул вахар. Бадуев Сайида, Базоркин Идриса, кхычар пьесаш тӀара цо хьаю вай театра ветеранаша хӀана а тӀехьа чӀоагӀа хозахеташ юашш йола образаш. Сцена тӀарча балха цо ший берригга низ дӀабоихабале а, А. Хамидова дӀатессабац литературни болх а: цо дувцараш, илланта дешаш, юххера а, ший игара хьалхара пьеса язъю. 1943 шера СССР писателий Союза членалла дӀаэц из. Цхьабакъда, массаза а музашта латтув болаш ийлаазар зама. Цхьабакъда, Фрунзеи Алма-Атаи 1944 шера деиз 1956 шерага кхачалла цо оаххеш ьаьккхача хана а искусствах цо хадар духьа цо болх баьб пхьа халкъа творчества ЦӀеп директор волаш, пхьа Киргизе культура Министерство театрий отдела начальник волаш, дцха Казахстана писателий Союза литературни консультант, цига «Къинхьегамаш байракъ» яхача газета культура отдела заведующи волаш.

1957 шера Нохч - ГӀалгӀай АССР-е юхаваенчул тӀехьагӀа шийга моцагӀа хинна гӀуллакх юха карав А. Хамидов: иллеи хелхареи Пачхалкхеи ансамбла директор волаш а цул тӀехьагӀа дукха ха яла ехьа къаман театра директор волаш а болх бу цо, актера декхараш кхоачашдеш а хул гӀа.

Цхьа бахьан доацаш дац 1959 шера республика Халкъа - артист яха сийдаьх цӀи цунна елар. Цу хана да йоаттохийта цо массахь сатирически дувцар эрадаьххьа: «Абубакир», «Дурдеи ДаргӀеи», «ГӀириясолтий пайдаш», «Коч — дӀа — коч — юла», «Мохсолтий Iаьоша дйа, къядараш.

Цар тӀа А. Хамидова оалхагара деаз доастамдоах ширача заман юхедиса, хӀанз а вайна юкъе лелаш дола вӀрча гӀуллакхаш, спекулянтий, ды къайкберий зуламе гӀуллакхаш.

Цар портреташ, цар оамалаш шоаш къоастаь да гойташ, верда нахар хьалдеш боахкарий хьинареза къахьегама фоне гойт писатело. Iадаташ дьадолагтадераштен кердачи морала цийлашеи юкъера башхалонаш белгал а йоалаш, сатирика къы тӀа а чӀоагӀью дикача зьокхаша читатела еш йола воздействи. Кхы мел дар це доаиш, хьадагевохаргва вай Абубакир. ШиӀ сессаро — Бевьта хьегача къих ког гӀортабаь вала дӀаса волаш ва из, цхьабакъда, ахьнчарна бӀаргагуш хилча цунна улув а ваьнна дӀаваха, е моллагӀа хӀама деш из йоалле цунна новкъостал де доастаме мет, хӀана лаьча Iадаташа котийташ дац из! ХӀаьта авторо говза хьахьокх общественноста нигатӀа Iадата оалаш мишта тедаш латт, цун а тӀехьабисача изэамо бархӀ а когашта дӀаллара кӀийле мишта бухйоалаш латт, къахьегамхошта шоашта юкъе а тӀа-тӀа чӀоагӀагӀа Абубакираш мишта говзаш латт.

Йиллача бокъонагӀо ала йеш долаш да А. Хамидова, худржник ше хиларах тарра, нохчий литературана юкъера сатирически жанра боарам аьбаб, аьйна. Цхьабакъда, кӀезига хӀама даьдаш по къаман драматурги дегӀайоалара а. Цунна тешал ду, темаш массе тайпара але а А. Хамидова дерригача творчества йолаш болх шоай тайпара белгалонаш йоахачо цун пьесашка: лакхе идейность, дӀовхача, ширача заман хедисача ширача гӀулаккаьшта ира Iоттар яр, бокъонца халкъа ма ярра йола образаш, фольклора хьнелера шьра мотт. «Соадати Дауди» яхача, дӀахо тӀехьачеи 1958 шера цӀаькха кепа тела зрлаьккхачоз ший игара хьалхарча пьеса тӀа авторо хьагучаболлакх эгара къисаргӀеи IоадалатӀеи Iадатий гӀуллакхех цхьане — пхьа лелара реакциони чулоацам.

Берашта кхетам бала лаьрхӀача аллегорически образашка а художественни формашка а Хамидов Абдулла дикалеи воннеи юкъе, темашеча къахьегамаи зуламаи юкъе дави лаьтта дов хьахьокх нохчий халкъа фаьлгашца ювзалолийташ язьйна «Оцьмара беса хьам бола хьокха» яхача ший пьеса тӀа. ХӀаьта 1960 шера Александров соавтор а волаш йолча А. Хамидова язьйна «Лоамара йоӀ» яхача пьеса тӀа интернационализма тема из ярра хьаейл. Цхьабакъда, А. Хамидова художественни творчества бухь, шено йоашаш, «Бож-Iаьла йнар» яха 1966 шера язъяь комеди я. Вайнахьа литература юкъе цхьаьккхане цӀи яккха хала да сел кӀаьхача хана, дерригача халкъа хьашт долаш хиннача комеде. Аьлча кхоачам ба, хьалхарча пхьан шера къамен театра сцена тӀа из пьеса 300-зза совгӀа оттаяь хилар. Пьеса толам боахк, эгара хьалла, цун боккхий бегаш вай бахарцара хилйиччен халкъа бегашна айхха дейзачен цӀенхашттача довна тӀара хьабоагӀаш хиларах. Вай цкъа санна дукхазза а художника белгалагӀа йола оагӀув а лоархӀаш, белгалдаьхад, цун мотт шьрен кхетабеш хилар, образаш фольклора тӀа ма юашара хилар. Цхьабакъда, из деза, Бож-Iаьлах йолча пьеса тӀа драматурго халкъа мотт шо ма барра шаьра хьахьокхаш хилар.

Кхетадеш да, цу спектаклах эрсий меттала арадуваьча республикански газетий оагIонаш тӀа а сел дукха хӀама аладра. Мел тамаш йолаш хете а, Бож-Iаьла везаденна зрителашта тӀехьадиса гӀуллакхаш довхаш из хинна воллашехьа а, хӀана аьлча из цул дег чура я йоашаш, ширача замангӀара тӀехьаленна пунга кхаьча тӀагӀоллара ферма мара ца хинадаь, хӀаьта дег чу ше къонкхчали тешаме дика лоархӀаш вичла саг ше хилар хьахьокхар цо.

Бож-Iаьлий образ писатело хьалхагӀа язьйна произведенешка йийцай, дуккхача персонажий оиха дӀаьо дегIаклувлар хьиеаш волаш яр. ХьадагадохаргӀа вай, масала, «Соадати Дауди» яхача пьеса тӀара Джабалун хьалхагӀа деаз вайна йовзаш бола Абубакири Дурдеи. Укхаза Бож-Iаьлий хьокхамагӀа хӀанз цар социальни эволюци дӀахоачашпо авторо, саг бахьан долаш хьоасам лоаттабелга закон долаш йолча советски паргӀатача замалахьа нийсаяла наьхъа тӀара вьнна саг, цхьаккха дича а тоалургболаш из вале, общества вииза член а хинна дӀаотта йиш йолаш хилар хьа а хьокхаш. Цхьабакъда, соадетараш спекулянташ, ГӀириясолта, Мохсолта, Сутарбе санна барий образашка гӀолла хьахьекха бокъонна бола халкъа моастагӀий даим сатирика произведенешка оза а богӀаш Iазапе оз. А. Хамидова хьаьна кхалнаьха образашкара зелурган уж дегIаахара динамика юххьанца вайна бӀаргагу Iадата гӀабеша тоIадаь Дауда трагически нусал, цун тӀехьагӀа Бинкит — Абубакира сесаги Байсари — Дурдий сесаги шитта юкхьанца мутIахьа болаш бах, цхьабакъда, юххера а, кхера а, кортош хьалъайде болаву.

ДӀахорча ший произведенешка А. Хамидова хьагойт йиззза йола, масала, вай замалахьарча дешалеча нахах болча нохчий кхалнаьха образаш. Царех я дукха ха йоашаш а тӀехьа шоай мар хиннакъу, йовсар Мохсолта мийрра хьагучаваьккха Азмени Залпан. Ший кегаенна мар — Бож-Iаьла кхетам чу воллаве гӀерташ хьакхьалеи чӀоагӀеи никъ лелабеш йола Зулай; юххера а, Советий Iаьдал долккхаш лоаттадача революциони тӀемашка турпал дакъа лаьца доаьнара йоI — Марем. Кердача хьалашка революцена кораргӀаьнинараш лоралаьча халкъа деналеча гӀуллакхех, Сийлаь - боккхача Даймехка тӀема турпалех, Ханпашеха, Марема ма мара бакъ гӀуллакх, бахьан долаш лоаттабеча къоасаме шоай вахар ца кхадаьча цун доттагӀехе йолча цу темана кхетаь я А. Хамидова тӀеххьара, «Лергбоацараш» яха пьеса а. Из а, «Бож-Iаьла эшар» яха пьеса санна, къаьстта дипломаца белгальыккха а прессо чӀоагӀа хьабаьлъ тӀамица а я.

Тематикаген жанраген дийлача тайп-тайпара йолча ший произведенешца А. Хамидова даим цаI хеталу — къахьегамцарен даьхоцарен безам, тӀехьех общественни вахаре хьинаре даькъа лацара.

Писатель, актер, театра директор — А. Хамидов ше а кийар общественни балха цийра вуллаш: е горсоветаи райсовета депутат, е Нохч-ГӀалгӀай АССР писателий Союза правлене председатель е дукхача кхыча хоржача организацей кулгалхо е член, юкъера а бехктоххаме партийни болхло волаш хаьана гӀа боахаш водар. Ха йоацаш хатар хиннв цул алларо да, лазар дег тӀара хӀай а дӀадаланза да вай. Цхьабакъда, цо вай культура дегӀайоалара даьча хӀамашка лалийгӀача, вайца цхьана гӀа боахаш волаш санна хеталу из.

А. Хамидова наха юкедита дика гӀуллакхаш — из ба цийсача наькха тӀа йоаккхаш бола цун сатира белам: цун книжкаш; уж да сценаш тӀарен радио чу гӀоллен дехаш ба соца цун келеш. Вай самукъадоаккхаш дах уж.

СУЛАЕВ Махьмад,
писатель.

Доазол дехьара

ВСРП СЪЕЗДА КИЙЧО ЯР

БУДАПЕШТ. 22 октябрь. (ТАСС). ВСРП X съезда кийчо еш ба венгерски коммунисташ. ХӀанз чакхьйоалача партийни конференешка лоархӀаме къамьлаш ду цар социализм хьалъеча эгара хьалхарча аргӀон декхарех.

Чепельски металлургически машинашъечен комбината коммунистий конференце производства дешта дийнар. Комбинате шера духхагӀа хьаяь продукци 4,4 процент хиннай планагӀа лаьрхӀача 3,4 процента меттел. Из духхагӀа хьаяий къахьегама овсарах лакхъяра чотах.

Будапешта шолагӀача района партийни конференце хиина къамыт, болгӀала хьача, столицерча предприятешка венгерски промышленна индустриализаци яра возъкъостал дарах дар. Района территоре тӀа болх беш йолча «Ганц» яхача электротехнически заводой электроборудование заводой, партой правительствай решенеш кхоачаш а еш, шоай филиалаш хьакийнай пхе периферийни городе.

НАХ БОАБАЬРАШТА СУД Е ЙОАГIА

«АН-24» яхача советски самолета аулам хатахьа доа даро агӀаз битаб доазол декьара дог ийла цӀена долаш мел бола нах.

ПРАГА. Къаьстта доккха зулам лархӀа доагӀаш да сигала гӀолла доахача наькъашкара бандитизм, белгалдаьккхар ТАСС корреспондентаца къамаьл деш Милан Зурека, «Чехословацки авиалинеш» яхача компание эскадрилья командира.

Сона хетачох, белгалдаьккхар эскадрилья командира, цийсхой дукъа, пассажирски самолеташ кхерам боацаш шоай наькъагӀа лелийтар духьа турецки Iаьдалашта зуламхой советски Iаьдалашка хьабаля беза. Советски судо е еза царна суд.

ОАР-а КЕРДА ПРАВИТЕЛЬСТВО

КАИР. 21 октябрь. (ТАСС). Премьер - Министр Махмуд Фаьзи керте а волаш йолча ОАР-а кердача правительства состав хьакхайкхаьяй укхаза. ХьалхагӀа кхыча мехкашкарча гӀулакхашта президента помощника пост яр М. Фавзега. Кердача кабинета составе 28 министр я 4 пачхьалкхен министр ва.

Масала, кхыча мехкашкарча гӀулакхий министралла хьожаваьв Махмуд Риад, чурча гӀулакхий министралла — Шаараун Гомаа, тӀема министралла — Мухаммед Фавзи, экономикаи арахьарча торговлеи министралла — Хасан Аббас Заки.

МЕН агентство бегча доамагӀа, хьалхагӀа хиннача кабинета берригга членаш, къамаи ориентаце министрагара дӀайккхача, шоай посташ тӀа бисаб. Къамаи ориентаце министралла хьожаваьв Мухаммед Хасанейна Хейкала котаметта эгта Мухаммед Файек.

ПОЛЬША. Плоцка мехкадаьтта химически комбината гӀишлошъераш дукха ха йоаккхаш монтажни балхаш даь баьнна синтетически каучук хьаяра хилаиза яргӀйоацача бедала цхьайнкара партия настта ирдена йопалургйолча бутадиена заводе. Европе эгара йоаккхагӀчарех цаь хургья из.

СУРТА ТIА: бутадиена заводе резервуараш баишеш.

ЦАФ—ТАСС сурт.

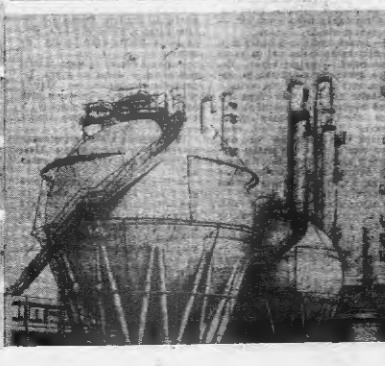

Молхай махи унахцIенон махи

Ер молагӀа бутт ба молхашта оттаде керда маьхаш Iомадае аьнна Инде правительства хьожаьйча къаьсттача комиссе болх дӀаболабаь. Цунна доаза деза ших эзар боккхийча, юкъерча, кагийча предпринимателаша арахецача 6000 хӀана яц даьнна цӀи йолча молхай маьхаш. Ший болх укх шера декабрь бутт боаш чакхбаккха безаш я комиссе.

Цхьабакъда из де цун вӀаш. тӀехьдаргдий - хьогI аьнна хеташ, шекдаьлна ялу «Линко» яхача кӀирани цхьаэза арадуволча индийски газета. Бе безна бакъа дукхаьо юхатоха хӀана дац, молхай препараташ рынке ккухьараш комиссе балха раьйл ий хиларо миссал.

Индера фармацевтически фирмаш керттерча даьнне кхыча мехкий компанией филиалаш я. Дукха ха йоаццаш хьакхайкаьча, кхыча мехкий фармацевтически монополей доходех йолча сведенеша хьахьокх, кӀай халаташ дувхаш болча бизнесменаша эхь ца хеташ индийций лазарехи памагарехи рузкъа Iоадеш хилар. Официально даьча лоархIамегIа, цу монополеша деш дола пайдаш 400 процентага дӀакхоаш! США конгрессе дебаташ ечча хана гучадаьнначох, шоай продукце пхьадола тайпаш духхаш 5 эзар процентагара 10 эзар процентага кхачалца пайдаш деш я молхай препараташ арахецаш йола американски фирмаш. Иштта гучадаьннад, пар а малхбузехьарча кхыча а фирмаша дегIауха мехкашка, цу даькъе Инде а, хила езача стандарташа ма яххара йоацаш-молхаш йохкаш хилар.

Индийски правительства молхашта оттабаь маьхий боарам хӀанз Малхбузехьарча мехкашкарчул дукха лакхагIа бале а, кхыча мехкий фирмаша хадданза лакхбаьб из. Цудухьа да укх шера 15 мае Инде правительства арадаьккхача, молхай маьхашта тӀахьожам оттаберах долча указа дефиниции патентовани медицински средстваш рынкера дӀаккхьа йолаенна фармацевтически компанеш чӀоагӀа духьала йовлар. Цар шоай гӀулаккхаш лелалора ингалски колониализаторша 1911 шера оттадаьча, патентай хьакъехьарча законах ког гӀортолга а еш. Цхьабакъда Индийски парламента тӀеххьарча сессе, шинна а палата дукха я дукхагӀа болча депутаташа тӀехьа голосовани а еш, къоабалйир патентай хьакъехьара керда законопроект.

Кердача законо правительствана торо лу молхаш хьаена мехкашкара уж юкъарчел доаццаш тӀакхахьа. пхо шерага кхачалла лоаньо молхай средстваш, кхачан продукташ, юрта боахаме пайда эца химикалеш хьаяра патентана йола исключительни бокъо хи. Законо правительствага иштта йиш хулийт долча дас кхаь цера производствана юкъедоаладеш доаьача патентах шийна хеттача тайпара пайда эца а. Цу тайпара, хьаьай кхыча мехкий монополей яхха гӀулаккаш юхатокара новкъостал деш йола юридически дард.

Цхьабакъда, дӀахо тӀагӀертта къовсам лоаттабе беза Инде правительства. США конгрессе цхьан комиссе викало хьакхайкадаь, индийски Iаьдалаша шоашта еча «курашашта» духьалъоттара кхоачам хилал низ болаш я американски фирмаш, аьнна.

«Линко» деча тешалагӀа, Деле аккредитовани болча малхбузеевропейски посолех цхьанне Индийски мехкдаьттаи химеи министерствага хоам баьб, шоай мехкарча фирма Индера ший гӀулаккхаш соцадергда, нагахьа санна маьхаш дӀахо лохдежа цунгара дӀалехе, аьша. ВӀадза лоархIам а бий цун, нагахьа санна дерригача капиталистически мехкий хьашташ цIаш хила — пайда, пайда, цӀаьккхазза а пайда! Мел дукха мах боде а, цу даькъе сага унахцIенон мах боде а...

В. ТРУБНИКОВ.
(АПН).

Дика фу Iалашде

15 ОКТЯБРЬ ТIАКХОАЧАШ БIАЬСТИ ДIАДЕ IАЛАШДАЬЧА ФУНА ДИКАЛ ХЬАХЬОНХАШ ЙОЛА

СВОДКА

(Планах ялачах процентаща)

Районаш	Деррига кондицех дола фу	Цу даькъе классаех 1.	2.	3.	БIеха хиларца кондиценоа доаца фу (центнераща)
Наурски	67	23	29	15	1460
Грозненски	49	16,5	26	6,5	6800
Ачхой-Мартана	44	37	7	—	1100
Шелковской	42	13	21	8	2001
Урус-Мартана	35	21	14	—	3510
Сунженски	33	19	5	9	2700
Шалжа	26	15	6	5	800
МалгIабика	17	—	2	15	2840
Гудермесски	15	13	—	2	—
Надтеречни	12	6	—	6	3600
Ножай-Юрта	8	8	—	—	100
Наьсаре	4	4	—	—	2900
Ведана	—	—	—	—	—
Советски	—	—	—	—	—
Республика гIолла	35	16	23	6	27811

ТАСС ХОАМ

США ВВС самолет 21 октябре СССР-а фегара доазув хоьйкаба сехьа а ваьна, г. Ленинакана юххерча аэродроме Iоессай. Самолет йиьанзалъяра а тахкаша хийнай. Цу тӀа хиннача 4 саго шоай цIераш яьхай: американски генерал Шерер, американски генерал Маккуэра, американски ВВС майор, самолета пилот Рассел, турецки полковник Денеле. Уж цIераш яьха нах берригаш а могаш-гIанхьа ба.

Компетентни советски органашта тӀадиллад лакхе йийцача США ВВС самолето СССР-а пачхалкхен доазув толхадарча дуззадена дола гIулаккаш тохкалга.

«СЕРДАЛО»
3-гIа oагI, 24 октябрь 1970 шу.

Цун керттера дешархо

Школана юкъа гулбеннача дешархошта юкъа латт дитъоча дегlаро йоl. Цо дуьцуча къамелгахь ладийгlача хоьргда корта lочубахийта лаьттача мlаьрка иэ хьехар даш йолгв. Наьсарерча № 2 йолча школа хьехархо Муталиева lаддарахьмана Лида я иэ.

Из къамел кхиначул тlаьхьа сахьат дениче ха к. Ара гуйре эле а ахьин санна дlайаза декад ди. Дийла латтача корашкара хьаьаэ дешаш долча берий озаш. Кlезига кху юкъ лыча:

— Бераш, вай тахан lомаргья Никитина «Гуйре» яха стихотворени, — оал тайжжача озаца lаддарахьмана Лидас. Хьехархочо къамел деш берашта дуьхьа отт lуйрейна дизза сурт. Царна гу сигзара седкъий, цlийерзаш латтъ сигле...

Малагlа моттиг я оаш хета цу эш, — хоатт хьехархочо. Дlа, хьалла цхьа — ши кулг кьепъурагlа хьокх. Тlаккха юха а дешаркой дикагlа хетаргболча тайпара дешаш лекош дlахьоц Лидас урок.

Чекхбоалл хьехархочун болх, цхьабакъда, кхы а да дезаш дукха гlулакхаш да бийй-м. Тахан хургйолча хьехархой совещане кийчъела эза: дукха дешаш да цига тахко дезаш. Хьехархочун говзал лакхъеш эргашкара кетадеж да совещане цо дергдола къамел.

— Цкъаза хила езача тайпара методически нийса хилац урок,— йоах совещане гулбеннача хьехархошта хьалхашка къамел деш Лидас. Цудукъа хьехархо ше цхьан сахьата де лаьрхlар дизза кходчашде кхоеаш. Дукха ха йоаццаш шин хьехархочун урокашка хилар со, — йоах цо дlаэо. Уж кхоабир берашта цlаргlа еннача задачега хьежа, хаттареш да, керда материал эла, из юкъа шаьръе. Цу урокех, сога хаьттача, кхы а дикагlа пайда эца йиш яр, нагахь санна гlар-тата дужеда гlерташ цхьан хьехархочун хе йодийнйзаецаре, шоллагlчун урокъ цхьабола дешархой къаьегаш болча хана воккаш де тlаме доацаш багlар. Урок массаболча дешархочун цхьатерра пайда лургбоалш хила еза.

Цу тайпара анализ е ховргдац говзал лакха йоацача хьехархочоа.

Хьехархо... Дика шийгlулакх довзаш, методика ховш хилар е кхоачамбоц бокъонца вола хьехархо хилара. Хьехархо шийговзал дукха эзаш, берашцара школацара безам бокхха болаш хила веза. Берашта нийса хьехарна царна lилмай кхетам баларал соегlа уж дикача омалашца хьалкхедар а де. Берашта дикагlа хьехар дукха Лидас дукха литература деш, хьалха ша уртталь планаш, конспекташ юка а, юха а токк. Хlаьф э гlехь дагалатт Лидайна шоаш институт чаккхьаьнкка школашка белхаш да дlаьоэжабеча хана лакха хьехархочун говзал йолча цхьан преподавателан аьнна дешаш:

— Бераш, цар омалаш шоана дукха цо воэ, кlаьа а тlехьадаш шоана, кхьбола никъ лакалаш шоешта.

Из кхета а деш дlаболабир lаддарахьмана Лидас юкъьенца дениз школера болх. Дешара дика кхеташ да цо хьета бераш. Миште вlаштlехьдоал из цун! Къайле йокха ец. Лида цlенхаштта кийчлу хlара занятена, дукха методически литература деш, боагlаш бола пайда эц цо гойтара пособеш а. Цул соегlа за лох дикагlа, кlоаргагlа опыт йолча хьехархой урокашка эза. Цига ше мел зийнар, шийна пайда баргба аьнне хетар тетрадка тlа дlаязду, цун анализ ю.

Кlезига хало лайнзар Муталиева Лидас хlиэ санна пайдене урокаш дlаяхье lомавалегахь. Ше лерххlача тайпара постам болеш вlаштlехьдалацар урокаш дlаяхье. Тайп-тайпара дар цун балхашь, хlара классе дукха дулар цхьатерра омалаш йоаца бераш: цхьабарц сика, воккаш мекъа, цхьаберац сика кхеташ, воккаш массаза дувца дезаш. Цу гlулакхо тlехьашка ликазазар хьехархо. Цунна хоара хьехархочуна пайча кхетаргдоаца бераш довцилга. Хаго нийсъеннача шоай новкъоста оарцагlбакха кийча бар хьехархой, фу да деза дlаоалар, хоэача дешаца хьалловцар.

Хlаиз Муталиева ше я эlаналгlболча хьехархошта хьакъъелара кьекам телаш.

...Итт шийтта шу хьалха юкъера школа чакхйоккхаш яр Лида. Бакъда дlахо ше хоржаргйола говзал малагlа я хацар цунна, каст-каста хуацалора уйлаш. Хьанна хов кlаиз Лида фу деш хургъяр, нагахь санна цун дег чу йоккха моттиг дlалаьца эрсий мотти литературен хьехаш йолча Анна Семеновна Устиновеца къамел кхинадецара. Из яр цун хьехархочун болх безабаллийтар. Дукха ха яьнна цу хана дениз. Лида бокъонца йола хьехархо я, цхьабакъда, йицац цунна а цунца дешаш кхиначча дешархошта я шоашта езаенна хьехархо. Шоай дика — во хиича из йолча болх уж. Иштта хила а деза из!

Школа общественни вахаре дизаш дакъа лоац Лидас, нагахь конференци хилац района из йоацаш. Дукха баркалла аьнад Лидайна цо новкъе баьлача дешархоша, цар даьша. Укх шера «халиркъа просвещени отличнике йолча хьехархочуна деза совгlат: — Ленински Юбилейни медаль енай.

Иштта дингара — дика шийкхетам лекхбеш, берашта луш йоха знанеш кlоаргъеш хьайоагlа Наьсарен района дикагlбола хьехархоех йола Муталиева lаддарахьмана Лида.

М. ОСМИЕВ.

ТЕАТРАЛЬНИ СЕЗОН ХЬАЙИЙЛЛАЙ

А. Салынске «Мария» яхача премьерана хьаелл М. Ю. Лермонтова цlерагlча республикански эрсий драматически театра 1970—1971 шерара сезон. Дукха къахьийгад театра творчески состава зрителаш раьза хургболаш из пьеса кийчъеш. Соахкарчуд дикка эргаьйкхай театра шийрепертуар.

— Цунга хьежжа дукхагlа болх яиниаб тха театра режиссерий а, — йоах керттерча режиссера Б. Н. Брасниние. — Фуд тха уйла «Мария» яхача пьеса тlаозар? А. Салынский говза а вай таханара вахар дика довзаш а во да йоазонхо ва. Дукххача шерашка зрителашта раьза а болаш тlайна цун «Барабанщица», укх шера тха театро хьалха хьахьокх «Мария». Цу тlа хьахьокх керда городаш хьалъеш боахкаш багир хой-комсомольцаш. Вай советски вахар хьалдеш болча наха дукхаьлъунта халонаш. Тlехьабиса кхетам бола нах. Мария хьона, шийболх бовза а цун сий лакха лоаттадаш а коммуниста я. Пьеса тlа дувцар А. Салынскена шийна хайна а цо дакъе лаьца а хlама да. Дукхьал моттиг хувцар шера кху эргаза йоакха.

Укх шера зрителашта бlаргагурьа М. Булгакова, Н. Мухаева, А. Алешина, иштта Д. Дельмара, В. Гюго, А. Островске, А. Мальсагова, кхыча авторий пьесаш.

СУРТА ТlА: Мария (М. А. Слуцкая), гlишлон начальник нов. Добротин (Г. А. Гладких).

И. Пливев сурт.

Дукха хознеш я хьахьокхаш

Дукха нах ух республикански изобразительни музее хьайиллача декоративно - прикладной искусства выставкага хьажа. Музея бокхкегlча lилман болхлоша Антонова Зоя Николаевнаси Измайлова Мокшерипа Эльберден дуац укхаза хьокха оттаьна экспонатех, цар историех, авторех. Цу тайпара выставка эггара хьалха хьайиллай вай республике.

Ленинградски Эрмитажера, Москвера, кхыча городий музеяшкара яйта, бахача нахагара ийзь я выставке вlашагlтеха хlамаш.

Доазол дехьарча гlорбаьнача мастерий белхех да Клодиона «Вакханка и Сатир», Фальконе «Грозящий Амур», кхьдола антични стилех дарь балхаш. Шерра хьахьекхай укхаза Мелхбоалеэьерча мехкашка дехача халкъий говзал. Йицаургйоацаш хоза я японски, китайски вазаш, турксий пхьегlаш. Кавказа халкъий творчества юкъе белгалъаза йоагlа кубачински аварски мастераша яь дото деьикка шалта, хоза догам дола кхалнаькха дото тlаехкар, кхыйола хlамаш.

Выставке хьокхаш я нохчгlалгlай искусство в. Теркам тlеозаш я нов. Дутаева дахаьк яь «Декоративни шахматаш». Вай таханара вахар хьахьокхаш я Минцlиева «Хьаста юхе», «Къамаьл», Земскова «Боккхача наьна калхар», «Йиlиги пандари» яха а кхыдола а балхаш.

Дукха дуаца йиш яр выставкек лаьца, цхьабакъда хоакъе кицо ма аллар: «Бlаьаза хозачул дикагlа да цхьа бlаргадайнар».

С. ДУШЕВ.

ТАХАНИ КХОАНЕИ ХУРГДА

24 ОКТЯБРЕ

В. И. Ленина цlерагlара майда. 19.00. Ашарий концерт (грамзапись). 20.30. Хроникально-документальни кинофильмаш хьокхаргда.

В. И. Ленина цlерагlара Дворец. 12.00. «Алая гвоздика» яхача кагирхой клуба занятиэ. 17.00. «Фуд романтика ялр» яхача темах тематически сайре. 17.30. Йоккхача зала. «Агенст» яхача клуба занятиэ. «Советски lилмо космос карверзаеш хьаха толаниэр» яха лекция. Агиттеатра «Агенст». «Просветитель» яха спектакль. 19.00. ГНПЗ общежития. «Юность» лаьхерча классашкарча дешаркой клуб. «Ленински комсомола 52 шу» яха лекци. Тематически хиэ-пош хьокх.

С. М. Кирова цlерагlара культуран самlамен парк. 18.00 — Кинолекторий. «Укх тайпара кхы моха боаза сона» яха кинофестиваль. «Са мохк» яха бакъдолчуи тlера лааьйца фильм.

Химикий культура Дворец. 16.00. «Доша гуйре» яха дешархой цlей. 16.00. «Къемашта юкъерча машера «Огонек». (Турпалерча Вьетнама цигархоаща вlашагlкхетар).

Н. К. Крупске цlерагlара культура Дворец. 18.00. Серго Орджоникидзе вахарахи гlулакхаш дувцаш йола лекци.

Пролетбата цlерагlара культура Цlа. Сег йоалара торжественни регистраци яр. 20.00. Гуйран бал.

НГНПЗ клуб. 16.00. Хроникально - документальни кинофильмаш хьокхаргда.

Консервни завода клуб. 17.00. «КПСС — Сийлахьйоккха Октябрьски социалистически революци котьаьккхар». 18.00. Кинофильм хьокхаргда.

25 ОКТЯБРЕ

В. И. Ленина цlерагlара майда. 19.00. Ашарий концерт (грамзапись). 20.30. Хроникально-документальни кинофильмаш хьокхаргда.

В. И. Ленина цlерагlара культура Дворец. 9.00, 11.00. Дийла да «Пионер» яха кинотеатр. 12.00. ВЛКСМ 52 шу дизара хетадаь берий утренник. 15.00. Йоккха вил «Бокха би са Даймохк» хlирандийнахьара кинолектори. 18.00. Духовой оркестра концерт. 18.30. Ленински дешараш. В. И. Ленина образ художествени литературе. Ленински киноуниверситета занятеш.

С. М. Кирова цlерагlара культуран самlамен парк. 17.00. Кинолекторий. 17.00. Вай республикера памятникаш, памятни моттигаш. 18.00. «Сибаргlе — са цlа» яха бакъдолчуи тlера хьанийца фильм. 15.00. Музыкальни эстради. Концерт 16.00. Тхоа тилли театр. МВД клубе художествении самодеятельности коллектива концерт.

Химикий культура Дворец. 11.00. Дийла да «Юность» яха кинотеатр. «Сона беза турпалаш» яха кинофестиваль.

Пролетбата цlерагlара культура Цlа. 10.00. «Массанена ийза я хlа вагlараш» яха берий утренник. 12.00. Дийла да «Пионер» яха кинотеатр. 20.00. Кагирхой самlама сайре.

ХАОТТАМ

Тахан республике гlоалаи Грознени кlезиг-дукха моржаш а йолаш, йоачам а йоацаш, lуйрийна цхьацайолча моттигашка дохк а доаллаш, малхбоалехьара боарамегlа, кхьаза чlоагlгlа мух а кьекхаш ха хилеи фегара температура республике гlоала 13—18, Грозне 15—17 градус кlоакхал йолаш хилеи тарлу. Иззамо хаоттам хургба дlахорча шин ден а шин бус а.

Метеостанци.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ЛадувгIа, хьажа

РАДИО
24 октябрь

4.30 — «Юртара вахар» (нохчий меттала). 6.45 — Ашараш. 6.50 — Хоамаш. 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий» «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.29 — «Сердало» газета обзор. 7.36 — Москва. 8.14 — Передачий программа. 8.22 — Ашараш. 8.30 — «Республика городашкеи, юрташкеи гlоалле» яха информационни выпуск (эрсий меттала). 9.40 — «Республика городашкеи, юрташкеи гlоалле» яха информационни выпуск (нохчий меттала). 8.53 — «Республика городашкеи юрташкеи гlоалле» яха информационни выпуск (гlалгlай меттала). 9.00 — Москва. 15.15 — «Йоазонхочун накъ» яха Сулаева статья (нохчий меттала). 15.35 — Хамидова иллеш ашарашца (нохчий меттала). 16.00 — «Кавказа lуйре» яха радиожурнал. 17.00 — Концерт. 17.30 — «Къонахъ» (эрсий меттала). 18.00 — «Седкlа сайре» яха музыкальни передача (гlалгlай меттала). 18.30 — «Школьни ялобут» яха радиовыпуск (эрсий меттала). 19.00 — Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ
24 октябрь

14.30 — Кинолюбителий клуб. 15.30 — «Ахбlаьхера летопись, 1967-гlа шу». 16.03 — Шоана, кхалнах. Телевизионни журнал (нохчий меттала). 17.00 — Футболах йола СССР-а чемпионат. Шолагlа тайп. Одесса передача. 18.05—«Ер» дешугlаш я. 18.30 — «Ер шиэ лоалаш шу да» яха кинопочерк (нохчий меттала доакхк). 18.45 — «Къонах эфире я» «Алло, оаха талантиех». (ЦТ). 19.05 — Шоана, берш. 20.10 — Дуния халкъашта юкъера обозрени. 20.30 — «Доттагlий» яха художествени фильм.

22.00 — Передачий программа. 22.05 — «Советски литературни, искусстваи мастераш» яха кинопрограмма.

РАДИО
25 октябрь

7.10 — «Грозненский рабочий» газета тlа сенах яалу. 7.20 — «Ленинан некъ» газета обзор. 7.30 — Хоамаш. 7.40 — Москва. 8.15 — Передачий программа. 8.22 — Шеана дукхаезаш ашарий концерт. 9.00—Москва. 15.15 — «Саlоlа минуташ» яха радиокомпозици (нохчий меттала). 15.25 — «Бlухой пьеса йола концерт» (нохчий меттала). 16.00 — Москва. 16.30 — «Литература Нохч-Гlалгlайче» яха радиовыпуск (эрсий меттала). 17.00 — Радиодешlархой пьесийн йола концерт (гlалгlай меттала). 17.30 — «Къонах» (гlалгlай меттала). 18.00 — Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ
25 октябрь

14.20 — «Сийрла йоc бола парус». Лаьхерча классашкарча дешархошта йола программа (нохчий меттала доакхк). 14.50 — Берашта «26 бакински комиссар» яха художествени фильм. 16.40 — Вай хана ра сег. Кагирхой программа. 17.30 — «Знаки» яха lилман - популярни кинопрограмма. 18.30 — Хьамий Кавказ. Концертни программа. 19.00 — «Технически увлечени». Массаш йоала начахкьи. Автор ва — телевиденеи, радиои политически обозреватель В. Зорин. 19.30 — Шоана, бераш. 19.40 — «Эзар верст йола никъ» яха художествени фильм. 21.05 — Передачий программа. 21.10 — Интервидени. Спортивни гимнастиках йола дуния чемпионат. (Ший доlамах йола программа). Кхалнах. Югославера передача.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный. Ленина улица, 11 (3-гlа этаж). Телефонаш: редактора—3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктохкама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культуран промышленности отделий — 3-42-30; юрта бахама отдела — 3-42-28; письмой отделеи бухгалтереи — 2-60-71.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революци проспект 7/84.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-96; зам редактора—3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни культуры промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ05229. Заказ № 10300.

Ахьмад ВЕДЗИЖЕВ.

Дала яйта хьаша

Дувцар

Цу сарахьа дукха сокъердалуш вицар Дудар. Мар чу э валехь хайндар сесага цунна цатовш хиннийга, цудухьа хаттар деш яцар из цунга.

Шеъкъкъе латтача истола хьалдашка вагlар Дудар дуача хlамана тlа а иа кховдаш. Гайна е гааза шийна кхина бохам хьабуьлаза мар lерг ца хилар кхетадеш йолча Зайнага ше хlама дlахаттадар. Шийна из хьачахачул тlехьагlа мьера гlулекх дlадерзаде, бакъахьерча йовкъе дикхха аьттуа бирга а дог доахар цо къайлагlа.

— Два хlама цеппуш ма латтий, — аьлар юхкера а Зайнана, — хlама вагlа хьо хьа цу яцаш.

Кулгашца хьаллаьца кхина корта дlакийнар Дудара, раьза воацаш сесага бlаргахьежар из.

— Ма чlоагlа йоахко я тховсара lа са ер, — йист хилар из безаме воацаш. — Хьо вошае а ма юийла ер кхы тховсара ахчуа безамох.

Дуьхьал йист хилакхар Зайнап. Шай мьера омал дика йоазор цунна. Эгlазвоахар дlадаллалца уккашо шийна а, сесага вешийна а, кхы гаргагlа нахе а сердар из, дувра, деррингка бехке уж, болаш санна.

— Вошаи-м шийна вахаш вар, — йист хилар Зайнап цхьа хе яьннача гlоалла. — Хьо воги хургвоандаь ах аз-м.

Из билача кале хий тlадоттар мо хlама лар... Вагlачара хьаураиккхар Дудар.

— Шийна вахаш вар аьлар lа?.. Из маца кхиияз шийна вахаш? Шийна вахаи корте бар цун?.. lаттах дакхк lаса санна сох вакхалл хьа ма воагlий из...

Тlеххьара дешаш лоадаллакзар Зайнапа. Вушаш хинар пун вошa вале а, ергига lоттар цунна еш дар мьара дешаш.

— Нахал тlех хlама дьадаш lа в, — ца яцшаш кулг лостадуп ло. — Хьайгара доатlар да lа давр. Боргlал санна кхусавела эщаш ваш.

Сесагагара кlома дешаш тховсара хьалха хозаш вацар Дудара, бакьда тховсара кьастта хела дар цунна уж. Цудукъа тlеххьара сетем я кхоачабелар пун.

— Дандаш ах lа? — хьажаш тlа хулгаш я оттадь сесага хьалхашка дlаоттар из. — Хьа вош имам Шамал хилча-м дергдизар аз цунна даьпул чlоагlагlа гlулакх. Хьо хьа ма ярий, аз пун саг йоагlача ши устагlа бигача тоаргбиг кххаше, «Уст бига, уст бига» хьаш со салехкха ца ватар... Уст бига Гайра пига. Шин дийнахь маьлах лелаьь такси. Устийнахьашта, устъежарашта кхаш чет йоацаш доазал ахча... Бигар хьона, уст а бигар хьона, ахча а доалар хьона... Хlаьз фу хилар пига? Хьа воша довхача кускаца вахаш ва, тlаккха со... со тlеххьара хачий схнаца а цавалдал дакхаркейла чуеахав.

Зайнап кхетар маро яхачох. Тахка ревизи хиннар Дудар заведующи волча районоготконтора складе. Мел мьаха хlама айнаш хацар сесага, бакъда дукхха хlамаш экарех дола хабар Дудард шийл хьалхах чукхачадар.

— Е цlенош дехкача ярьеш хьо, — йоахар Дудара хlамаш яйтар ше э воацаш сесаг йолаш санна. — Доахав, бррига боахам, цlенош гlадагlа лаьтта дехкача а дlатекха павалол да хьона декхар.

Уж беташ бецар. Цlеноп хьайбаш, боахам бехкача, сагlа деха ше арала эза хьна хийтар Зайнапа. Бакъда шийна хетар марага дlалаландар цо. Доа кхы а дlахулга мара хlама хургдацар цунах.

Сесаг юха дукхал йист хиннаяларе Дудар-м из те а мегар. бакъда хlама керттера дар хlама юалга долаш санне юха а истола хьалхашка lоахийра из.

Ракъа саг цlагlа уллачул безамегlа вцар тховсара фусаме. Сийрда йоагача лампай сердал а воаньа хетар. Духьал «тик-тик, тик-тик» яхаш пенах хьалъуллача сахьто ду тататш мара цхьаккха lамад яцар ховш.

— Да вирца валларг, — цхьа юкъ яьннача гlоалла яппараш а волавелар Дудар, — хьажал, фу йоах: актена кулг яздe... Со lоадал ма хетий укханна-м.

Зайнапа кхетадзар хlаиз еш йола япараш шийга я шийвешийга я дакъе кховчаш йоцийлга. Хlаиз еш йола япараш укхенна тахан бохам баьчее даьрхlа яр.

— Ятдкхой lа? — хаьттар цо юкъе lо а ховш.

— Вира хьа биаб lе? — хьалкарчул кlезига кlаьдагlа бlарахьежар Дудар сесага. — Миштa яздy аз сайна долча приговора кулг.

Дудара ховра актена ше кулг яздача а, из яздича а эшаш дар вешаш долге, бакьда, моллагlа ко догlа бахьан дар цо шийна лийхар.

— Чувоалаве, гlулакх де хlапа хьажанзар хьо цунна?

Из хьалха вена ревизор вацар Дудара складага хьажа. Цул хьалха а вхабар Цаlциiнь цул хьалха хиннараш чу а воаьабиа, дуаийн, моладийн дlабохийтар ио. Цудукъа дар хlаиз Зайнапа на хаттар а.

— «Чувоалаве хlапа хьажанзар хьо» — сесага дистабlара вккхар Дудар. — Чувоалаве миштa хьажанзео со. Ледрг хьахьекха—м даьра титакзар. Со шийна итт туиа кхса долла велча, багара тут кхоссаш мо мара ца хетам, лостадаь дlа ма лахийтар... Тхона алапц аоагlа, аьлар, из тоъ тхона... Цхьа бер де хьона де а, сокха мара кхинтут а яккхаза, да хьаккийца валларг.

— Шерях вага из, ма дукъал а ваьнав...

Тхьсера шоашта юкъе эккха довла лов хlаиз дицденадар Дудара а Зайнапа а. Цул соегlа шиннена а цхьатора хулаш латтача хетаро барт товбаьбар вар. Тамаш а яцар. Дудара ше хьа ме аьлаой цlеноп а, боахам э бехкача а теха ва аналлх доккха декхар да хьоьчар, аьняа.

— Хlаиз Татимовна дегlала вахa йиш йолаш вола сага везар...

— Райзаготконтора начальникан?

— Хlаа... Цо бартаоагlаргволахкы ревизор вайтаре тахан хиннача ли йовзара бехк а хулаш дlадерзаргдар из... Да хьахийна валларг, тlаккха-м lоабоергьяр хьона аз цунах.

— Гурре районе ваха веза... Цунах кхетайта сагa па халча йиш ю. Гаьна дала дlа па долакхе йиш йолаш гlулакх лаи из-м. Фуннагlа-моллагlа лаь а.

Из къамел хада тарга дацар наlарс техача хlамо юкъах дькхалеппаре. Хlама техача цергадзар деча санна новкъа хилар Дудара. Цхьаккха сагана уйла а, е безам а бацар пун хlаиз.

— Малав-хьогl из шайтlа волавер... Хьажал... Со цlагlа вац арrда lа.

Араьнна Зайнап дукха хе яла ле юха чуеза.

— Цхьа кхаlсаг я, бийса яккха чайта со яхаш... Сона-м йоваш из.

Вагlачард гlаьттар Дудар.

— Хlаиз из чо укхаза эшаш... Гостиница я укхаза? Ший бийса яккха моттиг ене укх хавага кхаччалца фу деш лийнаий 'ер айлаьже, ах-бийса кла ма йоадлий вайна.

Мелла шийна новкъа дале а бийса яккха саг чу на вита йиш йоаналга кхетадора Дудара. Цунах вацьа бехк хургбар дlахайча.

— Фу оал аз? — цаpо фу оалхьежар Зайнап.

— Фу аргда нуйта?.. Хьайоалал.

Хьаша чуеча безаме доацаш моарпал хьаттар Дудара. Кхьасаг чlоагlа бехкало аха яp.

— Бехк ма баллалаш, — йоахар цо эхь хетташ. — Хил деха ферме эха йиша йолча йолаш яр со. lаьржа денача хиво тlий lо а даькхха зехь ма йоаллуш йисай... Со-м цlаргlоргболаш яр автобусашкийца мьяа...

— Хlама дерглац, хlама дергдац, — халла йист хилар Дудар. Бакъда дагахь сердар из хьаьша а, ферме яхача пун йишийна а, lаьржа денача чиня а.

Фусамдаь дагадоар хьаьшо цун бlаргашка деш, оалаш да. Хьаьшо ший фусамдай тховсара безаме ца хилар кхетене хала дацар пар бlаргашка хьежача.

— Миэаpа я хьо? — хьаттар Дудара, моллагlа няъа хlама ца оалаш lе товм а ца хийтта.

— Районера я со... Цига да тхо дахаш.

Цхьан хlамаига дог доахаш санка кхалсага бlаргахьежар Дудар.

— Хьанха я хьо тайпах?

— Татимовгlар.

— Татимовгlар? — цецаьлар Дудар.

— Я-те.

— Мьара цlи фуй хьа?

— Мара цlи вккхар гоам мичаб... Пайхамара цlи йолаш вакх из.

— Махьмад пайхамар-м вац из? — хьаттар Дудара.

— А.

— lиса пайхамар?

— Вац из а.

— Муса пайхамар?

— Из а вац, — аьлар хьаьшо, эхь хеташ бlаргаш аьттангахь а локкхаш.

— Пайхамараш-м эзараш ма хиннабий, — кхы сатохадаланзар Дударега. — цар цlераш дагаенa мала варгеа... Цlи аккхал, малагlа пайхамара цlи йолаш ва хьа мар?

Эхь хеташ бlаргашта духьал кулг лаьцар хьаьшо.

— Дала кхоабалла шох йола эхь... Юсапа пайхамара цlи ю цо.

— Татимов Юсапи?

— Хlаа, Татимов Юсап кхаш ва из.

— Татимова сесаг я хьо? — вагlачара уравиккхар Дудар.

— Я яхаш-м я, — кхетацар кхалсат Дудара цlаьхха хушавалярах.

— Ай, Татимова Юсапа сесаг я их lа хьо? — геттара цунна хlавагарга валар Дудар. Эхь хийтта вгlачара хьалгlеттар кхалсаг.

— Даьра я-кх, Татимова Юсапа сесаг-м.

— Дала йоалае хьо мавpша, — балам тlа кулг а тоlаехь ихазагlа кхалсаг ше хьтlача lоохайир по. — Ай, хьо тlаиа валл la хье Юсапа сесаг хилча...

— Даьра ха йоацча хана ее укхаза ерах а эхь хеташ вгlар со-м. Хlаьта из хьона воаиш сенах хов.

— Фу хеь дуьц lа, — кхалсага юкъе наккхар Дудар. — Эхь мар со укхаза ваххаше хьо наьхцига яхайларе... Хьа маршал сона дукъхагlа везаш, пуз са гаргагl волаш кхы вахьаьккха саг-м вац... Дика деаяй ва хий lаьржа дена а, хьо укхаза найсъенна а. Дала ше найсдаш ва яштта, — массехк минот хьалха хьаьша а, lаьржа денача хина а ше серданаш тхьаргах вишвеннавар Дудар.

Ше нийсъенна фусам геттара паргlата хийтар хlаиз хьаьша, веланснна вар фусамда а, фусамнана а. Хlанз из а тайшанo, Дудара ма аллара, дала ше укхаза найсъь хиларах.

— Сагот а лейна вагlарах со, — оалаш бувцар Дудара, — хlанз хьо енешаре... Жи сесаг, — хьинчох ца кхетаи латтача Зайнапагахь дlаяйрзар из, — хьай дишгlарех москал еахь, сиха а юш.

Хьаша раьза яцар москал еа. Тоам хетацр цунна ше бехьа долаш фусамдаьнта миттол ее хилийта.

— Пайхамара духьо, — дехар по эаггара, — ма вагаш в... Кхы бехкегlа хьаша ва тарлу, тlаккха е йита.

— Нlс са чудоаллаш хилча-м юргъяр, — хьаша декар лергах кхетацар Дудара. — Из фу яхилга да, кхы бехкегlа хьаша... Хьал бехкегlа а. везаш а хьаша вац укх цlагlа ва... Жи сесаг!

Сесага москал цlеношт а, кlехкаеш а хьаьша сагатдолийташ вацар Дудар. Из гlоазлаьна вар, безаме беташ бора, хlаьта фусамдаьга хьежжа хьаша а хlиккхашта хьинер.

Татимов Юсап районзаготконтора начальник а Дудара хьакиш а вар. Тховсара шоайгашта енар цун сесаг хиларах Зайнап дlакхетанвар Дудара. Хlаиз Татимов волча вехийта кхы саг дезе е ца везаш, дала ше йовьнабар вкхарина цуе сесаг. Тlаккха цунна москал ваттагlа фу хар. устагlа бийча а дукхо башар дунча-м.

— Цкъа «Торое даха долаш ресторане найсвенвавар сон, Юсапа, — дувцар Дудара хьаьшага са иа готтайта гlаргаш. — Дала тезда хоза саг яp тхона гlулекх деш хинна официантка.

— Мьаpе йий хьо? — хьаттар аз цунга кlезига маларах дог айдейнача гlоала.

— Яс со, — аьлар. — наргара хьаьньнай со.

— Укх са новкъостига йоагlаргъярий хьо? — хьаттар аз.

— Сесаг еий укхаи? — елаелар официантка.

— Хьача фуд, къонахчуи-м кхоъ а кул сесаг.

— А, сесаг йолча сагага мьара гlоргlолаш яи со.

Дудара дуькъачох эхь хеташ корта чуукхийт хьаьшо.

— Вей тахалла, — дела а велаш хувцар Дудара, — аз сесаг хьа аьнназаларе хьайоагlаргъолаш-м ар цу бусе а... Вешта, аз-м йоалайтаргъьар хьона цунна саг, — ше дийиа кlаьду Дудара.

— Тешам цхьанне а бацар шох, — йист хилар хьаша цаl иа аьлча а па хьона, — махча вахах... Малара дукха тlера вац тха ва, мерашта могадаш, дийх лаз хаам.

Хьаша лагахь тамаш йора Дудара дувцачох. Ер ший маро вувцаш цlаккха хезадацар цунна. тlаккха Дудара дувцачох цьан геттара чура доттаргlий ма бий. Цул соегlа ший мар молашта воилга а ховра. Миича бесса дале а укх фусама ше найсъенна раьза яр из. Кхычахьа, кийрача фусамда найсъенна дикагlа ю укхаза.

Сагьаргьахкашна кийчъяь кгстала истола тlа оттайча воавьпар Дудар, кхалнах хьакхашта кхайтар духьа.

— Оаш паргlатта хlама ea, — аьлар по, хьашо ане ца валар дийчача. — Со цхьаша кхьакхаташка хьажа везаш ва.

Из бийса кlаьдача метта цьаь кхар хьашо.

Цхьаккха хlама-вацар Дудара хьаша кхоаргдолаш. Из цхьан кха шеко йолаш вацар шийгlулакх хlаиз бокъалгахьа дийрза хьарах. «Дала яйтур бича иштта кхуа массаза а. — йоахар цо шийдагахьа. — Аз шийна дlадиниа яьт тума дlаша а на тугаш ва? а иаьль яхар из ревизор ва аха йоасар. Хlаиз аз цхьа сом а ма луш дlаккъовлийтаргъя цунга ше хьакь ва». Дагахь велар из ревизорах.

lурра хьаша аlайха кийчъелча цо цa гугаше кова зиэ вохийтар Дудара цунна совгlата.

— Согаре совгlате да хьона из, — аьлар цо, — из кlезига хlама дале, я. Хьа вар мо мар хьаьким хилча соца ма доа цунах доаш хетаргдоалилга, — веланвелар Дудар шийна дезача ека доаш корадда раьза волаш.

— Хьакхим хила-м дега а дехахьяр цунна. — цо яхар багашта кхетаре хьаьша. — Цул балхах-м кхоачамборa ваьа. Массааа хьейшха хила а йиш мича...

— Кхоачаи бу — велавелар Дудар. бесагагахь кулг а лостадаь. — Нохкна контора ма йий цо кулгал дер... Ерргa райзаготконтора... Бехктоккхаме болх бе. — Ча велаш сесар из... Со а да тахан из волча вака везаш. Ревизор ва со ахаш цхьа мlаннк вар селхан со волча вагара вена... Цхьаккха гlулакх ший дегlах из доаллаш дlамига сег вар...

Ценхьвина Дудара бlаргахьежаш даттар яxа кийчъенна хьаша.

— Цуна вовзаш вий-те дlаиз la эуица ревизор? — хьаттар по Дудара юкъе а зкхаш.

— Мищта вовзаш цуниа ше волча контора ревизор? — кхетацзар Дудар.

— Малагlа контора юва lа?

— Райзаготконтора юва-кх... Хьа мар директор вола контора.

— Са мар-м ма вац цхьаика контора директор.

Цакхеташ кхы юкъ яьккхар Дудара хьаьша бlаргахьежаш.

— Селхан-м вар, — аьлар по юххера а.

— Дааьра хинавац а селхан е а цlаккха а.

— АА, Юсапа сесаг я яхацар la хьо?

— Яя.

— Татимов Юсапа сесаг йий хьо?

— Я, Татимов Юсапа сесаг.

— Тlаккха миштa вац из райзаготконтора директор?

— lа вуцар кхы Татимов Юсап хургва... Са мар строрлочника вола бош ва, е цхьаккха райзаготконтора гlулакх долаш а хиннавац.

Шийла хий тllаеттача санна хийтар Дудара. Яьшка чу вокхара мозий санна дукха уйлаш хьувзар цуп керта чу. Цкъа тlачонна, эккхе загlадехар цунна шийна хьалхашка лаьтта кхалсаг, бакъда, халла сатехар Дудара.

— Тlаккха мьхьа цlи хlаиза-лелаю цу хьа марe?—хаьтти са а къаьлаш йист хилар из. — Элберд хьла, Бийбера хьла, е Астмар хила мегаpий из. Татимов Юсап а на хулаш.

Хьаша эгlазйинар тlеххьарча фусамдаь дешаша. Фусамдаьй безаме хилар а, йийна москал а, дела зиз а дицденадар цунна ду миннота.

— Нахха цlи ма са маро лелаер, ший цlи я, — аьлар по курра Дудара бlарга а хьежа. — Хlамма эсала, е, велаш. Са мар-м ший болх дукха а безаш, ударник а волаш ва, хьона бакъдар ховлга дойл.

Цу дешашка дlа а йийрза сиха наlаргахьа йолаелар хьаша. Тlаккха цхьа хlама дага а деха сецар из.

— Ерриго йолча пахачнех ший цlи хувцаргйолаш вац хьона, са мар,—lорманта чура хьа а дькхха Дудара хоаштта кlаа lоиксер по шийна декна зиэ.

Хьаша воара аранъьна хургъяцар Дудар балха волчара сагl волча.

— Селхан хиннача ревизор гlулакха чекха райзаготконторе хьал кхачи йоах, — аьлар венача.

Шин кулгаш корта хьйа а лаьпа lоагlаийра Дудар...

— Из дала яйта хиннийя, шайтlа яйта диний, — аьлар цо цхьа юкъ хьажача гlоала.